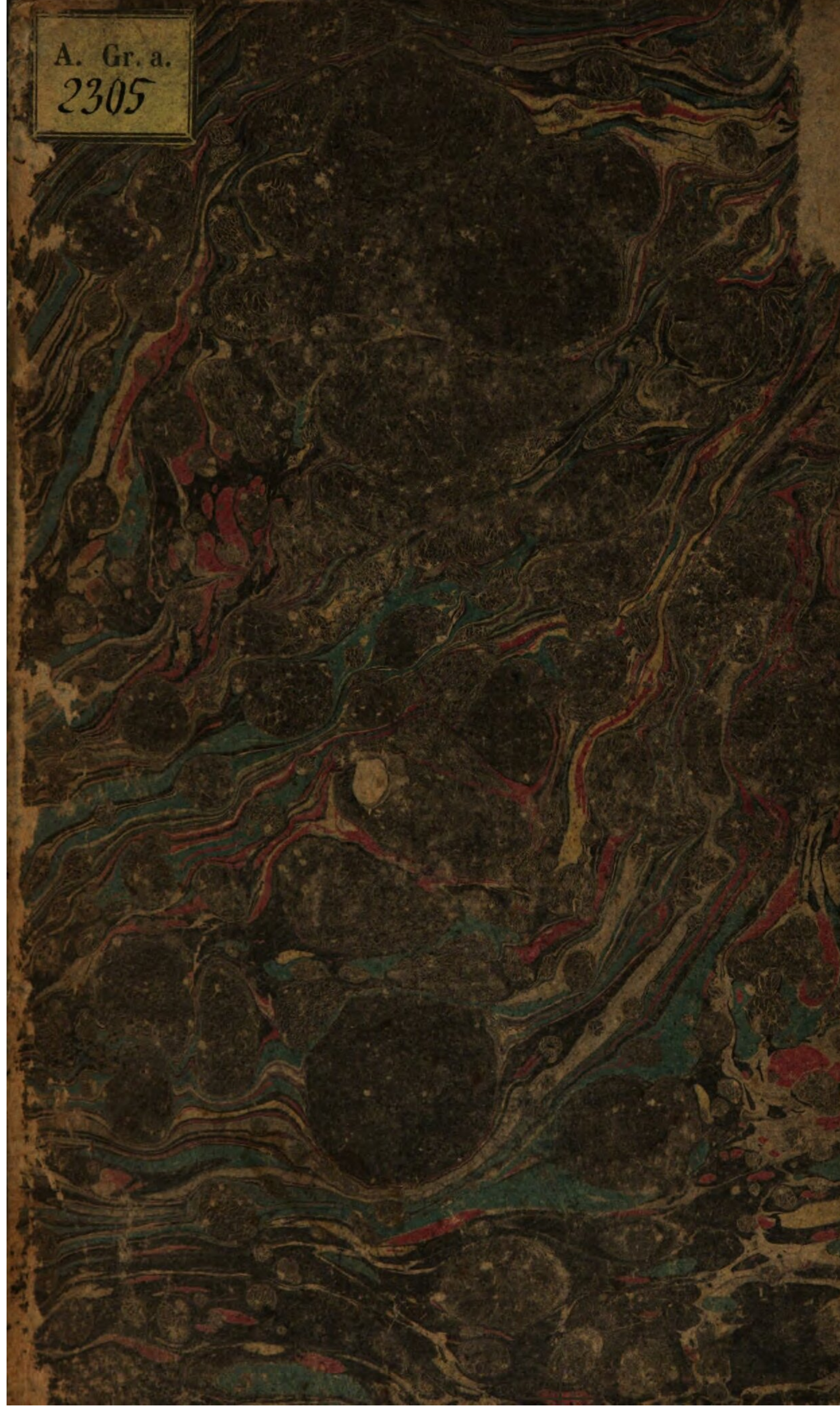

A. Gr. a.

2305

The image shows the front cover of an antique book. The cover is decorated with a traditional marbled paper pattern. A large, dark brown, textured rectangular field occupies the center. This central panel is surrounded by a wide border of marbled paper. The border features intricate, swirling patterns of red, blue, and cream-colored pigments on a darker background. The overall appearance is aged and worn, with some visible scuffing and loss of the marbled surface, particularly along the edges and corners. In the top-left corner, there is a small, rectangular, cream-colored paper label with a thin black border. The label contains the text 'A. Gr. a.' on the first line and the number '2305' on the second line, both written in a black, serif typeface.

18 gr.

Ac. Gr. a. 2305

(Sophocles)
Gennhard

Rosenmüller S. Rev.

Auctor

Observationes
in
Sophoclis Philocteten

scripsit

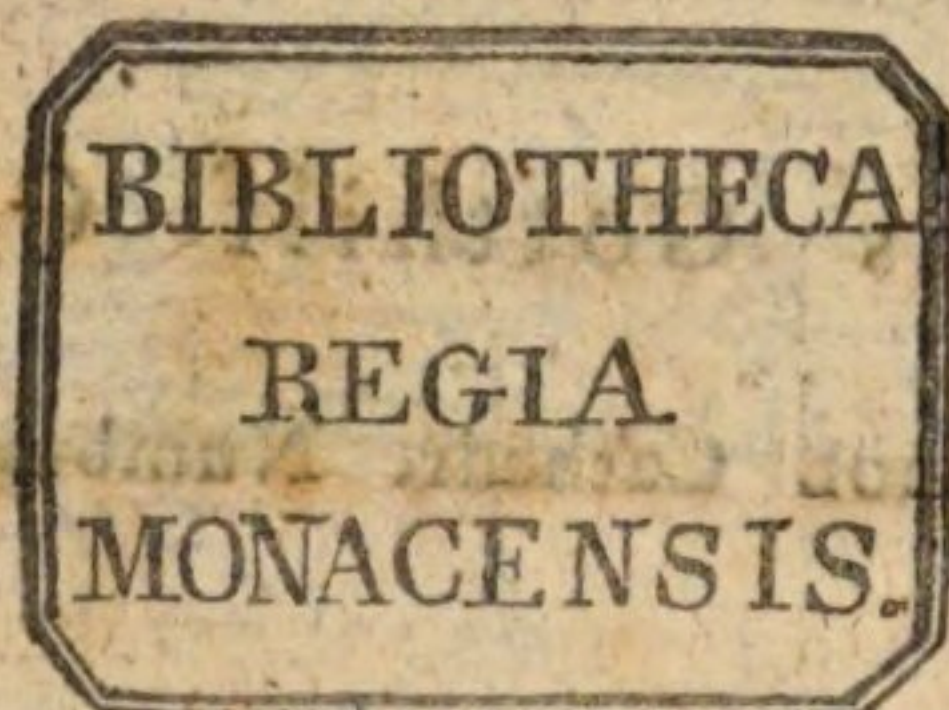
Augustus Gotthilf Gernhard

AA. LL. M. Schol. Cathedr. Numburg. Subconrector.

Lipfiae

sumtibus Salomonis Linkii

MDCCCII.

BIBLIOTHECA

REGIA

MONACENSIS.

I. G. Braeunigero

Schol. Plav. Varisc. Conrect.

Et

C. G. A. Erfurdt

Schol. Merseburg. Colleg. Tert.

S. P. D.

Suo Et Amicorum Nomine

A. G. Gernhard.

Posteaquam renuntiatum nobis erat, Te,
carissime BRAEUNIGER, paucis diebus
Lipsiam esse relicturum, amici, ut erant do-
lore simul et gaudio affecti, voluerunt, ut
ego quidem Tibi scholasticum munus fe-
liciter susceptum gratularer. Et quum paul-
lo post Tu quoque, amicissime ERFURDT,
Merseburgum arcesseretur, ambobus Vobis,

qui virtutum Vestrarum praemia nacti
essetis, in summo Vestrum desiderio ani-
morum sensa ut explicarem me rogarunt.
Atque hanc non minus honorificam quam
gratam provinciam ut in me suscipere non
dubitarem, quid magis me moverit, Socie-
tatis auctoritas sanctitasque instituti, an Ve-
strae amicitiae officia, nescio. Certe tan-
ta utriusque rei fuit vis, ut prope omnis
metus evanesceret, ne non hic qualiscun-
que libellus dignus esset Societate Statoris
sui BECKII nomine celeberrimo fatis com-
mendata atque ab hujus disciplinae laude
nimis recederet. Imprimi igitur hanc
scriptionem curavi non tam ut observatio-
nes meas publicas facerem, quam ut pluri-
mis significarem, Vos nobis esse carissimos.
Quod quidem feci non sine quadam animi
commotione, qualis esse solet amicis, qui in

animorum non vulgari consensu fortunae
magnam sentiunt similitudinem. Etenim,
dum haec scribebam, in patriam urbem eram
rediturus, vocatus quippe a Canonico-
rum Summe Reverendo Numbur-
genfi Collegio ut scholastico munere
ibi ornarer. In reliquis sic habetote, nobis,
qui diutius Vobiscum vivere volueramus,
id relictum esse solatii, non nisi locorum
intervallis a nobis Vos esse sejunctos et,
quamquam consuetudinis Vestrae suavif-
simae fructu careamus, mutuae tamen vo-
luntatis studium litterarumque amorem qui
primus nos conjunxit, non posse unquam
imminui. Ita valete Vestrorumque la-
borum fructus capite largissimos.

Lipsiae Idib. Octobr. MDCCCI.

N o m i n a A m i c o r u m

qui

D u c e

C h r. D a n. B e c k i o

in scriptorum veterum interpreta-
tione exercentur.

M. Theoph. Kiefsling, Reichenavia - Lusatus.

M. Ad. Gottl. Lange, Weiffensee - Thuring.

Carol. Chr. Jahn, Oelsnitzio - Varisc.

M. Henr. Aug. Schott, Lipsf.

Veit Gottlieb Scheu, Rothenburgo - Francus.

Conr. Benjam. Meissner, Döhlerna - Variscus.

Car. Frider. Christi. Wenck, Lipsf.

Ioh. Christ. Dähne, Cizensis.

C. A. Ferd. Nietzsche, Bibra - Thuringus,

R. M. C.

Index capitum, locorumque tractatorum.

Cap. I.	
De tragoediae natura et legibus.	Pag. 5
Cap. II.	
Philoctetae partes suo ordine enarrantur.	23
Cap. III.	
Philoctetae conformatio.	27
Cap. IV.	
Actus primus Philoctetae tentatur.	40
Cap. V.	
Sophoclis Philoctetes cum eiusdem nominis fabulis Aeschyli et Euripidis comparatur.	47
Cap. VI.	
De Philoctetae actu tertio.	58

Philoct. v. 54. sqq.	Pag. 87
— v. 79. sqq.	92
— v. 150. sqq.	93
— v. 157. sqq.	96
— v. 187. sqq.	98
— v. 212. sqq.	101

Philoct. v.	225. fqq.	Pag. 103
—	v. 295. fqq.	107
—	v. 319. fqq.	109
—	v. 324.	113
—	v. 442. fqq.	115
—	v. 490. fqq.	116
—	v. 528. fqq.	124
—	v. 570. fqq.	124
—	v. 676. fqq.	126
—	v. 730.	133
—	v. 971. fqq.	134
—	v. 974.	135
—	v. 994. fqq.	137
—	v. 1026. fqq.	138
—	v. 1094.	142
—	v. 1100.	143
—	v. 1134. fqq.	145
—	v. 1140. fqq.	149
—	v. 1189. fqq.	152
—	v. 1213. fqq.	153
—	v. 1287.	154
—	v. 1305. fqq.	155
—	v. 1385.	156

Duplex est harum in Sophoclis Philocteten observationum genus: alterum, quod ad ipsius fabulae conformationem pertinet, alterum, quod spectat singulos quosdam locos emendandos. De posteriore genere infra dicetur: nunc paucis exponendum est de eo, quod continetur priore hujus scriptionis parte. In qua difficilem me suscepisse rem, quaeque vix possit effugere inviam, neque deerunt, qui existiment, neque

ipse negaverim. Nondum enim cum omnium omnino pulcrarum artium leges, etsi multa egregie in hoc genere dicta sunt a plurimis, certo ac perspicue sunt constitutae, tum dramaticae poeseos neque natura omnis est a quoquam descripta et vis atque indoles expositione velut exhausta, neque praecepta, ad quae fabula scribi debeat et judicari, sufficiunt. Nam qui nuper de hac re scripserunt V.V. Cell. *Hermannus* et *Suvernus*, eorum alter quae in *Praefatione ad Aristophanis Nubes* dixit de dramaticae praesertim comicae poeseos legibus, ea uberius et diductius persecuturum se esse spem fecit gratissimam. Suvernus autem in libro vernacule scripto: *Ueber Schillers Wallenstein in Hinsicht auf griechische Tragödie*, non tam omnem tragoediae exposuit naturam, quam ad investigandam ejus rationem et indolem multa passim subtiliter contulit eo, ut doceret, qualis esset Graecorum tragoedia. Non potuit autem non desiderari, immo flagitari

et posci firmum fundamentum, quo niteretur
disputatio, quae non tam laudaret ea, quae in
Philoctete bene sunt adhibita, quam vitia alia
hujus fabulae demonstraret liberaretque eam ab
aliis infimulatu facillimis. Quapropter, ne sen-
sus forsitan nondum satis exercitati fallacia vide-
retur haec de celeberrimi et praestantissimi tra-
gicorum poetarum fabula instituta esse disputa-
tio, consultius putavi primum omnium expo-
nere, quas judicium sequeretur, leges tragoe-
diae. Ad quas docte constituendas etsi, quae
Aristoteles multa idonea tradidit, ea videbantur
debere imprimis adhiberi; tamen, quum pro
hujus scriptionis limitibus uberiores existima-
rem esse ejusmodi disputationem, acquiescen-
dum nunc certe esse putavi in praeceptis iis,
quae, nulla exemplorum habita ratione, solum
ex ipsius tragoediae notione eruerentur. Quae
res juvabatur maxime iis, quae partim in *Dis-*
sertatione de poeseos generibus, partim in *Prae-*
fatione ad Aristoph. Nubes pag. XXXIV. seqq.

disputaverat *Hermannus* et a *Suverno* l. l. erant
dicta et a *Schillero* in *Commentationibus*: über
das Erhabene und das Pathetische,
in den kleinern profaischen Schrif-
ten, Parte III. repetitis: quos V. V. D. D. semel
in hac re laudasse sufficiat.

C a p. I.

De tragoediae natura et legibus.

Notio tragoediae constituitur e divisione poeseos ea, quam gignunt partes pulcritudinis formositas et sublimitas, ita ut *dramatica arte proposita humana actio, quae sublimitatis sensum excitet, tragoediae nomen habeat.*

Naturam autem tragoediae et leges ex ipsa ejus notione intelligimus.

Et omnium quidem actionum hoc est commune, ut aliquam denotent virium contentionem (*Wechselwirkung der Kräfte*) ita, ut, ubi desunt vires, non deprehendatur actio. Est vero naturae ea ratio, ut, quae vires insunt corporibus, (sunt autem in omnibus), eae secundum certas quasdam leges invicem se impugnent sibi que resistent. Solus homo hoc

superat ceteras res, quod liberae voluntatis habet usum. Belua enim tantum, quantum sensu movetur, ad res se adcommodat: homo autem, quod rationis est particeps, sensu non modo non cogitur, sed etiam ejus vim moderari potest voluntate. Virium igitur humanarum, quoniam non certis quibusdam naturae legibus dimicant, sed libertate reguntur, libera est contentio, quae κατ' ἐξοχήν actio appellatur. Actio ad similitudinem verae actionis ficta, seu arte facta, dicitur *fabula*. Cujus quidem hae sunt partes: initium et continuatio contentionis, *nodus*, eventus contentionis, actionis finis, *nodi solutio*. Ad quas fabulae partes constituendas ut non licet omittere eorum quidquam, sine quo nullus foret nodus, nodique solutio nulla, ideoque non *integra* *) ipsa fabula; ita, ut una sit contentio,

*) Fabula igitur quum omnia contineat necesse sit, quibus sic se ipsa quasi explicet, ut nulla re extra ipsam posita ad perspicuitatem indigeat; cavendum maxime est, ne spectatori aliqua oriat dubitatio vel de loco, ubi omnia fiunt, et tempore, unde repetitum est fabulae argumentum, vel de ratione personarum, rebusque ejusmodi

neque admisceri debent fortuita, neque soluto nodo aliquid addi, sed, quaecunque fiant, ab ejus fine pendere. Quicquid enim in fabula, postquam semel indicata sunt ea, quibus continetur contentio, fit, neque ex ipsa actione nascitur, id omnino causa est destitutum et vere fortuitum, siquidem non ad verarum rerum originem potest referri, de qua nequit cogitari, ubi omnia ficta sunt. Nodo autem actionis soluto, quum actio ipsa finita sit, non modo nihil

aliis. Quarum rerum quae certam praebeant notitiam, curandum est, ut ad ipsam pertineant contentionem, neque praemissa videantur causa spectatorum. Ex quo intelligitur, quid judicandum sit de more eorum poetarum, qui prodire ante ipsius actionis initium jubent personam (prologum) sive ex actorum numero sumtam, sive aliam, quae spectatores de istis rebus praemoneat. Etenim si ad actores pertinet, extra contentionem tamen est, ideoque duas habet partes, id quod magnae est offensioni: quod si alius quis prologi vices sustinet, quoniam non ad contentionem pertinet, commovere nullo pacto potest spectatores: utervis est interpretes, quem artis opus perfectum respuit.

amplius expectatur, sed etiam, quicquid sequitur, id non potest non commotionem animi excitatam minuere. Deinde, quae in vita hominum communi nonnunquam intermitti dicitur actio, non vere rumpitur, sed, quia occulte fit, vel ob alias causas non nisi e conspectu removetur. Quamobrem, quum actionis partes causarum et effectuum arctissimo nexu cohaereant, et contentio, quamquam quiescere interdum videatur, tempore tamen continuetur; in fabula quoque res agenda est, ut tempore non interrumpatur, atque hoc modo servanda *temporis unitas*.

De loco autem, quo fabula agatur, ex eo, quod *spectanda* proponitur, recte praecipi in promptu est. Nempe in vita communi homines, dum agunt, saepe videmus mutare locum. Qua loci mutatione ne uti quam interrumpitur actio. Atqui si in fabula locus mutaretur, hominesque contententes nunc hoc, nunc illo loco conspicerentur, videndum foret, ne hac ratione rumpere actio, nisi simul facerent spectatores iter, quod, dum fieret, in scena oporteret

conspici. Quod quum fieri non facile possit, omnis actionis locus, in quo semel constitutus est spectatoris animus, idem maneat necesse est.

Fabula ut pulcræ artis fiat opus, ita est instituenda, *pulcre ut commoveat* spectatorem. Qua in re versatur *tractatio poetica*. Ac primum quidem, quod in actione habet pulcritudinem, atque in ipsa rerum, quæ in fabula geruntur, apto quodam lusu mentem contemplantem exercet, non tam est id, quod quis consequi studet, quam liberae voluntatis vis, quæ vires hominis intendit, ejusque actiones moderatur. Spectatur autem libertas maxime in coercendis vincendisque cupiditatibus, quibus alius alio magis ducitur, animique motibus reprimendis ac sensuum studiis ad rationis legem regendis: in quo dissidio actio posita est. Rationem, quæ inter studia et cupiditates cujusque hominis et voluntatis libertatem intercedit, *mores* appellamus. Singularum igitur in fabula personarum debent esse mores et maxime tales, in quibus insignis in agendo vis conspicitur. Plures autem personas in fabula esse adhibendas in promptu est.

Etenim, quamquam etiam in uno homine ab aliis segregato virium esse potest magna contentio et voluntatis cum sensibus acris dimicatio; haec tamen quum tanto aptior sit menti, quanto est acrior et latius patet, non una inducenda est persona, sed plures sunt in proelium committendi. In quorum concursu, ubi alter alterum sollicitat et laceffit, ac cujusque animus plures et graviores affectiones patitur, voluntatis imperium quantum sit, quantaque quisque valeat libertatis vi, certius cognoscitur. In moribus autem quum expromatur pulcritudo, quaeritur, quomodo in ingeniorum diversitate singularum personarum studia et cupiditates ita conjungantur ac conformentur, ut et actionis cognitio juvetur et pulcritudinis contemplatio. Nam in quacunque fabula, ut in quovis artis opere, ubi cogitationes variae expressae sunt, mens quaerit aliquid, quo singulae res convertantur, quasi consentiente omnium rerum ad fabulam pertinentium facta coagmentatione, et quaecunque agantur, eorum poscit commune aliquod vinculum, quod si nonprehenderit, quid totum sit, non potest cognoscere. Esse igitur oportet in fabula

alicujus personae ingenium, quod cetera quasi cognatione contineat, et in quo uno personarum sit conspiratio. Pulcritudinis autem natura quoniam flagitat, ut res, quae pulcre commoveant animum, etsi variae sunt, ad unum quiddam tamen et totum apte conspirent; ita instituenda est fabula, ut, quae persona eminet, ut argumenti cognitio sit facilis, ex eadem pulcritudinis sensum spectatoris animus percipiat. Quae *persona prima* dicitur, quod summa in ea est contentio.

Sed alius praeterea est, isque in *sublimitate* fons, e quo praecepta quaedam nascantur. Qui sublimitatis sensus cum sit ea rationis voluptas, quae capitur e contemplatione rerum, quarum magnitudo sensu unice aestimanda, quoniam tota comprehendi nequit, ad rationis ideas infinitorum supremam conditionem requirentis excitandas idonea est; quaeritur, in homine quid sit vere infinitum, cujus contemplatione sublimitatis sensus excitetur. Est autem una voluntatis libertas, quae hominem supra ceteras res solum evehit. Quae constans per se et infinita

vis non nisi agendo expromitur ita, ut neque ab ulla re velit pendere, sed suam rationem secuta fuorum consiliorum irritamenta omnia superet, neque pendeat a quaquam re, immo, quo majora impedimenta ipsi occurrant, eo excellentior evadat et sublimior. Quare in fabula, quae sublimitatem excitet, haec excellens hominis vis imprimis in contentionem veniat. In qua ut quam maxime exerceatur, quoniam in certando cernitur, curandum est, ne quid in proelium cum libertate committatur, nisi quod ei par sit adeoque magnum, ut impugnare vehementer fortiterque possit resistere. Quaecunque praeter libertatem sunt et fiunt, necessitatis nomine complectimur. Cum *Necessitate* igitur vel *Fato*, cui omnium rerum, quae occultis et ignotis regantur legibus, ordo et ratio gubernanda et continenda tribuitur, *Libertas* est comparanda. Libertas autem in fabula in prima persona cernitur. Cujus consilia simulac limites Fati aeterna voluntate scriptos eosque saepe hominibus ignotos sunt transgressa, id habent sibi adversans. Et saepe quidem concurritur et fit contentio, quae quum per se est sublimis,

quia utraque pars est virium infinita magnitudine, tum eo fit sublimior, quo est acrior. Quare, ut Necessitatis cum Libertate existat contentio, ponatur necesse est aliquod consilium, ad quod consequendum omnes animi vires prima persona habeat intentas, quodque tam constanter et fortiter sectetur, ut pessima quaevis pati malit, quam eo desistere. Cui primae personae consilio adversa fingi debet voluntas Fati ita, ut aut vetare significetur *) id, quod prima persona conatur, aut fieri jubere, quod illa maxime fugit.

*) Innotescit antiquissimis hominibus haec Fati voluntas per oracula, vates, somnia, portenta, aliasque ejusmodi res. Quibus divinae voluntatis indicibus quum nos nullam habeamus fidem, quaeritur, quid primae personae Libertati opponere oporteat in fabula. Quicquid Fati vices sustineat, verendum est, ne non tantam sublimitatem excitet, ubi in proelium cum Libertate committitur. Nam etiamsi regum potentissimorum leges et edicta, quorum permagna a nostris creditur esse vis, consilio primae personae adversari fingantur; ejusmodi tamen contentio sublimitatis sensu spectatorem vix tantopere commovebit, propterea, quod fieri potest, ut

Fatum autem quum, quicumque ipsi resistat, malis frangere studeat ejus superbiam et ei, qui leges divinitus sibi scriptas violaverit, poenas infligat certissimas; et in media contentione et in actionis fine intelligitur aut diu proposita aut improvisa primae personae ob contumaciam immittere debere mala *). Quibus quum videmus

regis vel crudelissimi animus aliqua ratione flectatur. Quamobrem consultius esse duxerim in tragicis fabulis ostendere homines, quibus persuasum est Fatum esse ipsosque impugnare; praesertim antiquos homines, apud quos istam fuisse scimus opinionem. Et habet id quidem etiam ex alia parte, quo commendetur. Tanta enim antiquitatis est apud omnes reverentia, ut, quae a priscis hominibus gesta esse narrantur, quum eximia quondam fortitudinis et sublimitatis prae se ferant speciem, magnopere nos commoveant: neque facile poeta antiquos homines nimis insignes proposuisse videbitur atque viro forti ex antiquitate repetito incredibile putabitur tribuisse ingenium.

*) Ea mala qui primae personae struant aut infligant, quoniam Fatum ipsum ostendi nequit in fabula, sunt alii homines, Necessitatis ministri.

misere afflictum eum, quem meliore forte
 dignum censemus et calamitatis non cavendae
 subitoque accedentis acerbitate cruciari hominem
 ab omni culpa liberum; ea ipsa innocentiae
 cum iniqua ejusdem hominis fortuna compara-
 tae cogitatio *miserationis* sensum excitat. Neuti-
 quam tamen haec sola infelicis hominis af-
 fectio sublimem sensum in spectatoris animo
 excitabit, immo talem, qui, quantum emollit et
 laxat animum, tantum abest a sublimitate. Ne-
 que enim hanc unquam senties, ubi in eo, cujus
 te miseret, frustra quaesiveris facultatem cona-
 tumque resistendi, fractamque videris voluntatis
 libertatem, et rationis vim. Quae sola subli-
 mitatem excitat, solaque digna est, quae artis
 opere exprimatur, et in qua est malorum pri-
 mae personae inflictorum et affectionum ejus
 excusatio. Vix enim conspicua reddi potest di-
 vina illa rationis vis, nisi adsit, in quo expromatur.

Si autem non timendum est, ne non exsequan-
 tur, quod divinitus jussi sunt facere, quoniam
 Fati voluntas non repugnare fingitur, sed con-
 veniens esse ipsorum studiis, itaque, quicquid
 faciant, id necessario fieri cogitandum est.

Videre autem licet voluntatis libertatem supra naturae leges evectam tum, quum tota hominis natura, quam cum beluis habet communem, male affecta succumbit, praeterque voluntatem nihil est, quod renitatur affectionibus. Quare, quo vehementior est malorum impetus, eo excellentior ideoque sublimior ostendi potest hominis libertas, aut ita, ut infortunia in ejus voluntatem nullam exerceant vim eamque prorsus non assequantur, nec flectere valeant, aut ea ratione, ut mala non fugienda, quae ferre cogit Necessitas, animo ferat constanti, vel etiam sponte subeat, quae effugere potuit, quoniam pessima pati mavult, quam rationis leges violare. Utrumque magnitudinis animi voluntatisque constantiae genus, si in aliquo homine cognoscitur, sensum sublimitatis excitat; ea tamen voluntatis vis, quae in ferenda calamitate ad hominis animum flectendum mutandumque ejus consilium a Fato immissa cernitur, in tragoedia maxime habet locum. In qua si prima persona neque minis neque malis ipsis a consilio, quod fortiter studet exsequi, deterreri se passa acius resistit, pugnatque vehementius, dum acerbissimam

calamitatem non improvifam excipere mavult, quam flecti animo et cedere, quis non majorum imminentium malorum a Fato ei infligendorum *timorem* fentiat, ubi intellexerit, qui Fati voluntati renitatur, in perniciem eum irruere certiffimam? Qui uterque ex acerrima contentione oriundus fensus alternis vicibus quasi fluctuans iterum iterumque commovebit fpectatoris animum, usque dum actio finietur nodique aderit folutio. Et folvi quidem nodum oportet non nifi ita, *ut utraque vincat pars*. Libertas enim fi non vinceret, non amplius effet Libertas. Neceffitatem autem pariter vincere debere intelligitur, propterea, quod, fi inferior e certamine difcederet, non digna foret Neceffitatis nomine, atque fic omnis peritura effet fublimitas. At quomodo tandem utraque vincere poteft vis? Libertas fane vicit, quum fecit id, quod voluit. Neceffitas autem, ubi, quas minata fuerat, poenas dare juffit eum, qui patravit vel intermifit, quod ipfa patrari intermittive noluerat, viciffe recte dicitur. Finis igitur contentionis in eo femper effe debet, ut *prima perfona infelix fit* *luatque poenam*, fervata tamen voluntatis libertate.

Quo facto, finienda statim est fabula propterea, quod sequi haud quidquam potest, quo sublimior sensus excitetur in spectatoris animo et, si quid accidit semel finita dimicatione, id, ut supra vidimus, alienum est a fabula.

Natura tragoediae descripta, erutisque ex ipsius notione ejus legibus, antequam haec disputatio finiatur, paucis dicendum est de *choro*. Atque is duplici quidem nomine videtur nunc esse spectandus, quatenus et est necessaria pars tragoediae et in ea adhibetur utilissime. Etenim ut fabula cum sublimitatis sensu miserationis et timoris affectiones excitet animumque spectatoris non solum tangat, sed iterum iterumque commoveat, actionis plura esse debent momenta, contentionis iterari impetus pluresque prima persona fortunae experiri vicissitudines. Quarum conversionum contemplatione diutius continuata verendum est, ne, quod post quamvis virium nimiam intentionem fieri solet, de lassatus animus et remissus magna parte excitatam amittat commotionem, nisi in ipsa rerum in scena agendarum serie est, ubi paullum

requiescat. Deinde longiore contemplatione facile fit, ut non satis fruamur percepta pulcritudine, magnis rebus propositis dum instare non cessant novae eaeque majores res. Quamobrem ne tamen ex altera parte alia aequae gravis fabulae scribendae violetur lex; inferi aliquid debet, quo intercedente spectatoris animus, retractando ea, quae proposita sunt in fabula, commotione e contemplatione orta vere fruatur, et ubi paululum quiescat ita, ut, relictis deinde viribus ad relictam actionem reducatur. Cui acrioris contentionis remissioni quod inferviat, vix quidquam melius unquam reperietur tragicorum poetarum choro, qui suppeditat ubi et sensa spectatoris nutriantur et animus ex hac contentionis relaxetur vehementia atque ad futuram dimicationem contemplandam paretur. Ita enim scimus ab illis esse institutum *), ut post primam actionis partem prodirent personae, quae

*) De ratione qua quisque tragicorum poetarum chorum adhibet, h. l. dici nequit. Ea, quae hic sunt de chori usu monita, cum generatim valent, tum Sophoclis imprimis habent, quo referantur, tragoedias.

non ad ipsos actores pertinerent, sed contentioni interessent et de iis, quae gererentur, quid sentirent, dicerent. Qui chorus ne fortuito accederet, sed aliqua ejus esset in actione causa, conjunctionem quandam ei esse finxerunt cum actoribus et societatem, cujus in alia fabula alia est ratio. Ceterum illae chori personae, quum spectatorum vicem sustineant, possunt etiam abesse, neque sunt necessariae. Cum autem familiaritatis sensu ductae accesserunt et, quae sentiant, cum actoribus communicant; ut intermittatur actio in causa sunt, quoniam, dum canunt, nihil aliud quod alicujus momenti sit, agi potest ab actoribus: neque tamen contentionem rumpere dici possunt propterea, quod actionis *) natura eorum admittit praesentiam et ratio, qua se gerunt, excusatur conjunctionis vinculo et studio, quo actorum commodis subserviunt, simulque cum his laetantur et dolent.

*) Actiones enim a tragicis e regiis familiis repetitae palam fiunt, siquidem apud antiquae aetatis homines, quae ad civitatem pertinent, in loco aguntur publico.

Et quae quidem chorus sentit in contentionis diversitate et fortunae conversionibus, quas prima persona experitur, non eadem semper sunt, sed cum dimicationis ratione mutantur. Et quoniam, qui commoti animi sensa libere exprimit, is solutiore dicendi genere utitur, choro suo lyrica tragici recte tribuerunt carmina. Cujus chorici cantus hanc voluerunt esse vim, ut simul nunc leniorem animi commotionem in spectatoribus excitatam vel sustineat, vel augeat, nunc vehementiorem paulum inhibeat vel moderetur. Et in ea quidem re cernitur illa, quam chori usu dixi comparari fabulis, utilitas. Etenim, ubi chorus, quam ipse sentit, commotionem carmine lyrico exprimit, sensus spectatoribus e malis primae personae inflictis oriundus admodum augetur eo, quod alios homines eorundem infortuniorum contemplatione pariter atque ipsos vel vehementius vident esse commotos. Similiter, cum graviora mala chorus exponit, quae primam personam maneant, contentionisque summam vehementiam augurat; intelligitur, id, quam aptum sit spectatori idem fere sentienti. Hymni autem in laudes Deorum,

quorum insignia facta in fabula memorantur, canendi, vel, quibus heroum, magnorumque virorum et fortium res celebrantur, carmina quam extollunt animum praesertim jam vehementer commotum, quam nutriunt sublimitatis sensum contentione excitatum acerrima! Quum tamen his chori carminibus intercedentibus ipsa intermittatur contentio, hac argumenti cognitionis magis, quam contemplationis remissione admonentur spectatores, qui vera videre arbitrantur, ficta esse omnia. Quod quidem ne cui videatur fieri inconsulto et inepte. Neque enim is esse potest contemplationis finis, ut veras res coram agi putes, vel solum argumentum fabulae pernoscas vel eadem sentias, quae ii videntur sentire, qui agunt. Scilicet est animus natura ita comparatus, ut hominis vere calamitosi conspectu eum sensum capiat, qui alienus quam maxime est ab oblectatione, ut ipse speret, vel metuat prope eadem cum illo, sibi que accidere existimet, quae ille patiatur infortunia. Contra, ut solus pulcritudinis sensus e tragica contentione redundet ad spectatoris animum, meminere necesse est, totam, quam videat, rem

esse artis opus, h. e. opus fictum, e quo si pulcritudinem exceperis, nihil profecto, quo oblecteris, remaneat.

E quibus tragoediae legibus antequam de Philoctetae judicarem conformatione, quibus haec fabula constaret, partes putavi esse suo ordine enarrandas.

C a p. II.

Philoctetae partes suo ordine enarrantur.

Insulae Lemni littore agnito Ulysses edocet Neoptolemum, quomodo Philocteten, quem e specu intellexerunt esse egressum, simulata amicitia cum telis Herculis capiat, sine quibus Trojam Deorum voluntate expugnare non liceat. Accepta tandem fide, abit Ulysses omne abdu-
cendi Philoctetae negotium e navi moderaturus

I — 34. Progreditur deinde chorus, qui Philocteten, de cujus conditione per Neoptolemum paulum certior factus est, luget gravi morbo

afflictum ac prope omnibus alimentis destitutum in hac solitudine vivere. Quae mala divinitus inflicta ei esse significat Neoptolemus. At e clamore audito ipsum Philocteten accedere sentiunt — 220.

Is, postquam Neoptolemum e Trojana expeditione reversum esse audivit, suam enarrat sortem, ejusque auctoribus Atridis et Ulyssii mala imprecatur — 316. Iisdem viris infensum se quoque esse profitetur Neoptolemus, ex quo Achillis patris sui arma Ulyssii prodiderint. Cujus injuriae testem et vindicem nuncupat chorus Cybelen — 403. Tum Achivorum principum Trojam profectorum sortem percontatus Philoctetes rogat Neoptolemum, se ut domum abducatur. Quod Neoptolemus a choro admonitus facere promittit — 529. At nauta intervenit, qui nunciat, Phoenicem cum sociis Neoptolemum persequi et navigare Ulysssem, qui Philocteten a Diis per Helenum jussus volentem nolentemve sit abducturus. Quo nuncio perterritus Philoctetes, quoniam sequi Ulysssem non vult, Neoptolemum cunctantem accelerare jubet

abitus. Cujus parandi causa dum accedunt ad speluncam; chorus carmine memorat, quantum se misereat Philoctetae, quo neminem cognoverit magis miserandum. Visurum eum tamen mox patriam tandem esse significat — 729.

Interea Philoctetes specum introiturus morbi impetum experitur: Neoptolemo tela tradit, quae tueatur: fit novus morbi impetus et gravior. Promissi fidem, quam dare jussit Neoptolemum, accipit. Dormientem Philocteten consultius ducit chorus relinquere. At per Deorum voluntatem hoc non licere monet Neoptolemus — 864.

Philoctetae expergefacto fraudem Neoptolemus aperit. Ille tela reposcit, quae Ulysses vetat reddere. Vim inferre conanti Philoctetes negat se fore morigerum — 1000. Ulysses offensus abit. Sequitur Neoptolemus relicto choro, quem vocare promittit, quando sit conscendenda navis — 1080. Philoctetes de futura miserrima vita sollicitus queritur, et quamquam chorus et consolando et monendo et

vituperando sedare studet ejus animum, de salute tamen prorsus ille desperat, Trojam abire recusans. — 1217.

Sed redit Ulysses cum Neoptolemo, qui ob fraudis invidiam, invito Ulysse, tela Philoctetae reddit. Telis recuperatis Philoctetes vi abducere ausum cogit abire. Neoptolemus autem cum Philoctete, quem blandis verbis ad suam sententiam ducere frustra conatus est, in patriam navigare constituit. — 1401. Quod quominus fiat, impedit Hercules Jovis mandata renuncians, ut uterque Neoptolemus et Philoctetes ad Trojam expugnandam navigent. Quibus monitis ambo obsecuti abeunt, dum Philoctetes laeta voce valedicit insulae — 1468. Quo facto, chorus precatur Nymphas, ut faustam concedant navigationem.

C a p. III.

Philoctetae conformatio.

Omnis haec modo delineata fabula, nunc videamus, num legibus supra positis omnino respondeat et conformata sit ea ratione, quae sublimitatem spectatoribus excitet. Quae autem sunt cujusvis fabulae duae partes, nodus contentionis et nodi solutio, de iis deinceps dicendum est. Et contentio quidem intercedere nullo pacto potest, nisi inter vires sibi adversantes, quae si sunt in tragoedia, cernuntur in primae personae certo quodam consilio et Fati voluntate illi contraria. Ac consilium, quod acri studio sectatur Philoctetes, quam primam personam hujus fabulae recte dici nemo infitiabitur, spectat reditum in patriam. vid. v. 310. seqq. 468 — 506. Quo si navigare non liceat, in insula manere se malle Philoctetes significat v. 999. seqq. et 1204 — 1217. Cui in patriam redeundi consilio adversatur illud vaticinium, quod innuitur v. 68. seqq. 115. 610. seqq. 1434. seqq.

aliisque locis exponitur: Neoptolemum Trojam capere non posse, nisi Herculis telis cum Philoctete Lemno arcessitis.

Quae cum ita sint, quo pacto statim ab initio hujus fabulae dici potest iniri contentio, in quam Philoctetes non venit ante versum 621. postquam Ulysssem sibi insidias struere audivit Fati ministrum. Quod quamquam contra primam fabulae legem videtur esse institutum, liberari tamen poeta potest ab invidia.

De quovis pulcrarum artium opere judicari oportet solum e sensu spectatorum, qui contemplando excitetur. Contentionem vero, a qua dixi initium capere debere fabulam, non eam interpretor, quae est acerrima atque in quam commissa statim ostenditur prima persona Fato vehementius resistens. Ut enim cujusvis acrioris contentionis ea est ratio, primum ut comparatis viribus altera pars alteram laceffat, tum fiat impetus, iterum iterumque concurratur, pugnetur vehementius, quoad utraque pars videatur vicisse, ambaeque discedant pares, quod

quidem fit in tragoedia; ita, quoniam contemplationis non unum momentum est, sed continuatur diutius, sensim sensimque sublimitatis sensus leniter debet excitari. Ad quam quidem normam hujus fabulae initium institutum et conformatum esse in promptu est.

Quae enim fiunt, priusquam Philoctetes ostenditur, non solum de conditione, quantum ea potest cognosci, et insidiarum, quae struuntur, ratione, aliisque rebus plurimis certiores faciunt spectatorem, praeparantque ad ipsius efferati hominis conspectum aequiore animo ferendum, sed praesagire faciunt etiam Philoctetae in patriam redeundi desiderium. Quod quantum esse debeat, maxime colligitur e miseriarum, in quibus versari dicitur, magnitudine et fraude, quam machinatur Neoptolemus, in patriam simulandi itineris. Quo revertendi summum desiderium ut non poterat non sentire is, qui decem fere annos mala perpeffus erat tristissima; ita, quantopere averfaturus esset Philoctetes Ulyssis et Neoptolemi se abducendi consilium, potuit intelligi tum eo, quod infestis suorum infortuniorum tradendus erat auctoribus,

tum e dolosa fraude, qua opus esse existimabant, qui ad Trojam expugnandam debebant eum transvehere. Accedunt multa alia, quae leniorem in animo spectatoris excitant sensum, quem esse dixi ineuntis contentionis fructum. Quem enim non miseratione afficiat cogitatio fraudis simulataeque amicitiae, qua deceptus, verendum est, ne telis privetur iis, in quibus, etiamsi non unice salutem sciamus esse positam, praecipuum tamen esse vitae novimus praesidium. Quem quidem miserationis sensum instillat et nutrit carmen, quo miserandi chorus luget Philoctetae conditionem. Omnis autem magnopere augetur quantavis illa e nodo contentionis nectendo nata commotio, cum in scena comparet Philoctetes, quem bene praeparati contemplamur, novam affectionem sentientes, tum formae conspectu, tum cognita ingenii et morum ratione. Quem enim quisque auguratur ejus amorem patriae atque, quos inimicissimos habet Atridarum et Ulyssis odium, in eo firmissimum fore nefariae abductionis impedimentum intelliget, ubi Neoptolemo in patriam navigaturo enixis instare eum viderit precibus,

ut, quod jam diu exoptaverit, nunc contingere sibi patiatur. In apertum campum descendit dimicatio eaque acrior, postquam e nuncio Philoctetes comperit, Ulysssem in eo esse, ut ad se cum armis suis abripiendum appellat insulam. Nefario nimirum tunc huic consilio renititur eo, quod fuga salutem quam primum petere constituit.

Sed amplius persequamur fabulam. Videntum enim etiam est, an solutio nodi aliena sit a justa reprehensione et liberari possit invidia, quam ab actionis initio depellere non admodum fuit difficile. Igitur ad fabulae finem ut transgrediamur, praecipua contentionis continuatae momenta paucissimis enumeranda sunt. Sunt autem fortunae conversiones plurimae eaeque egregiae.

Quominus feliciter Philoctetes effugiat periculum, impediunt morbi dolores, de quibus infra uberius disputabitur. Refectis deinde viribus, postquam fugae laetissima splendere coepit spes; accedit nova calamitas. Nam fraudem

sibi factam esse Philoctetes intelligit, simulque omnem in patriam redeundi inanem videt spem, erepta tela, vitam ipsam ademtam. Tum laetior affulget lux, ut vicisse dicas eum, cui tela reddere conatur Neoptolemus, quae debebat auferre. At in inferiorem locum Ulysses, qui reddi tela vetat, eum dejicit. Neque tamen prorsus frangitur minis, immo mala imprecans inimicis, fortiter perstat in sententia. Sic in summum venit discrimen. Illi enim abeunt et, quem servare possunt, solum relinquunt ac perditum. Neque vero hic non acerrime, jam de vita desperans, repugnat choro, qui ultimum praecipit abire; nam mortem sibi inferre mavult, quam cedere hostibus. Et velit quis, ut se interficiat Philoctetes, aut Diis poenam det pertinaciae. Sic in summo contentionis discrimine vinceret Libertas: nam Philoctetes non sequeretur Ulysses. Nihilominus inferiorem discedere diceremus Necessitatem, quippe cum telis potiti essent Herculeis. Is sane foret contentionis finis idoneus, sublimitatem summam, si quidquam, in animo excitans conjunctam cum metu, ne extrema omnia fiant, et miseratione,

ubi morte se tueretur Libertas, vel, quod majus est, morte lueret constantiam. En vero, quo hujus Sophocleae fabula denique convertitur, nodique contentionis quae est solutio! Tantum scilicet abest, ut post v. 1217. ubi ad infimum locum se depresso videt Philoctetes, chorus abire jubeatur ad navem, primaeque personae mala infligantur extremae poenae loco, ut Ulysses reversus in scena ostendatur cum Neoptolemo. Hic enim decepti Philoctetae ductus miseratione redit, ut, quod nemo expectavit, invito Ulyssae reddat tela Philoctetae. Sic novas prima persona accipit vires. Vix nos ejus miseret amplius, tela postquam semel recuperavit. Neoptolemus blande loquendo eam frustra conatur flectere: immo ipse fidem praestare iussus in patriam navigare constituit. Superior igitur evadit Neoptolemus. Ita male rem gessit Necessitas! At intercedit Deus ex machina. Non enim ferendum erat, Trojam non abduci Philocteten. Ut igitur, quod veller, consequeretur Necessitas, curavit poeta dimittendo Herculem, qui, quod illi non potuissent, Philoctetae de itinere Trojam suscipiendo persuaderet,

— et ita quidem, ut non tam per se et propositis in ipsa actione viribus solvi videretur nodus et expediri, quam per novam personam rumpi et percindi. Ita fit, ut is, cujus paullo ante audivimus verba sublimitatem insigni modo excitantia v. 1197. seqq.

οὐδέ ποτ', οὐδέ ποτ', ἴσθι τόδ' ἔμπεδον,
οὐδ', εἰ πυρφόρος ἀστεροπητῆς
βροντᾶς αὐγαῖς μ' εἴσι φλογίζων.
ἔρρέτω Ἴλιον, οἳ θ' ὑπ' ἐκείνῳ
πάντες, ὅσοι τόδ' ἔτλασαν ἐμοῦ ποδὸς
ἄρθρον ἀπῶσαι.

is versu 1445. submisit respondeat:

ὦ φθέγμα ποθεινὸν ἐμοὶ πέμψας
χρόνιός τε φανείς,
οὐκ ἀπιθήσω τοῖς σοῖς μύθοις.

Sic sensim sensimque remissior fit summa spectatorum commotio, mutataque primae personae videmus fortem, tantum ut absit, ut nos

amplius ejus misereat, ut ei liberationem e miseria malorum maxime gratulemur *).

Qua ratione ut finiretur fabula, maleque solveretur nodus, causa fuit Fati praeceptum, quod Sophocles posuerat. Vaticinari enim iusserat Helenum v. 610. seqq.

τὰ πὶ Τροίᾳ Πέργαμ' ὥς οὐ μὴ ποτὲ
πέρσοιεν, εἰ μὴ τόνδε πείσαντες λόγῳ,
ἄγοιμι νήσου τῆςδ' ἐφ' ἧς ναίει τανῦν.

et v. 839. Neoptolemus sic est locutus :

ἐγὼ δ' ὄρῳ, οὐνεκα θήσαν
τήνδ' ἀλίῳς ἔχομεν τόξων, δίχα τοῦδε
πλέοντες.

*) Simili modo aliae tragicorum fabulae felicem habent exitum; quem partim debent argumento, quod vix magnopere a poetis potuit mutari, partim poetarum inscitiae, qui, quas singulas proponere debebant actiones, conjunxerunt. Quare vereor, ut omnino vera sit Suverni de hac re sententia pag. 220. l. l. proposita, de qua ut singulatim disputetur, operae pretium est.

τοῦδε γὰρ ὁ σιέφανος, τοῦτον θεὸς εἶπε
κομίζειν.

Abduci igitur debebat Philoctetes. Id autem neque vi neque fraude, neque persuadendo fieri poterat. Vim enim adhibere non licebat Neoptolemo, dum ille tenebat tela letifera. Erepto hoc uno praesidio, Philocteten vicisse, ea quae fuisset victoria? Neque vero fraude res omnis poterat perfici propterea, quod nulla tum fuisset contentio. Nam simulatae Neoptolemi amicitiae si fidem habuisset et promissione in patriam secum navigandi Philoctetes confusus esset; non fuisset repugnaturus, nisi conscensa navi, quae quidem non potuit ostendi spectatoribus. Quamquam egregie in nostra fabula Ulysses machinatur fraudem, qua sola capiendum Philocteten esse existimat. Et erat quidem haec fraus aperienda, quod etiam recte videtur factum esse a Sophocle, ut acriore dimicatione spectatorum augeretur commotio. Adhiberi autem ad hanc rem vix poterat aptius ingenium, ingenio Neoptolemi, quem, inconstans ut erat, nec satis pravo animo, par erat a consilio, quod exsequi jussus

erat, depelli, eoque multarum Philoctetae esse fortunae conversionum auctorem. Denique suadendo et praecipiendo si poeta eum curasset abduci, inde non exstitura fuisset tragoediae nomine digna contentio, quippe quae parum retinisset, multo minus commovisset animos. Non igitur nisi detecta fraude, telis ereptis, cognitoque nefario Trojam abducendi consilio, licuit suaderi Philoctetae, ut cederet monitis. Quaecunque autem proponere Neoptolemus potuit praemia, valitudo corporis, bonorum omnium copia, opes, denique gloria e Trojae expugnatione capienda, quamquam praesertim in hisce miseriis non poterant non admodum exoptata esse Philoctetae; comparata tamen non erant ad odium vincendum, quo Atridas ille persequabatur. Quapropter ad has res adhibenda esse poeta putavit Herculis monita. In quo divino fautore ac patrono non leve erat Philoctetae persuadendi adminiculum. Quod modo ne nimium esset, tantumque Fati voluntatis exsequendae praesidium, ut, qui paullo ante, loco laudato v. 1197 seqq. ne Jove quidem ipso fulminibus minante, abiturum se Trojam esse dixerat, eum

laeta voce morigerum conspiceremus Jovis nuncio. Ea vero est inconstantia et totius mentis conversio ingenique primae personae incredibilis mutatio. A cujus rei invidia quum equidem non habeam, quo poetam liberem; rationem indicare liceat, qua, salva Fati voluntate potuisse videatur institui nodi contentionis solutio.

Quodsi Philoctetes cum telis Trojam erat abducendus, id fieri non debebat, nisi libertate ejus servata, ita potissimum, ut ipse hanc sortem denique eligeret. Quae res ut sublimitatem excitaret et maxime miserationem, quae summa esset in fine, sane quaedam debebant adhiberi, a nostro poeta usurpata, quae Philocteten moverent, ut cederet Fato et sequeretur Neoptolemum, vitae nimirum, qua in Lemno utebatur, aerumnae, morbus non nisi ab Aesculapio ipso sanabilis, gloriae e Troja expugnata nanciscendae spes, Herculis demum monita; sed ex altera parte ponenda erant, quae eum ab hac Fati voluntate exsequenda deterrerent, cogerentque, nisi in patriam navigare liceret, in

Lemno remanere et vetarent Trojam proficisci. E quibus unum esse poeta voluit infestorum Atridarum et Ulyssis odium, quod multorum illorum spem bonorum facile superaret, deinde tela a Neoptolemo recuperata, in quibus esset vitae, quamvis aerumnosae, maximum praesidium. Quibus rebus ad alteram nunc, nunc ad alteram partem ducto, diversisque turbato animi affectionibus, maxime metu certorum malorum, libere eligenda denique erat altera fors ea, ut Trojam navigaret cum Neoptolemo. Et ut ita quidem faceret, maxime Herculem auctorem ei esse oportebat. Neque vero crimini poetae hoc esse arbitror, quod Deum jussit descendere. Deorum enim adventus in terra ut illa aetate non sunt incredibiles, ita in hac ancipiti re consilium Herculis, de cujus telis nunc agebatur, a Philoctete si non expectari, at desiderari poterat. Patrono autem divino ut Philoctetes aliquando obsequeretur; nullo pacto tamen ejus monitis eo debebat adduci, ut infestissimo Atridarum atque Ulyssis odio deposito, laeto animo Trojam proficisceretur, immo, obsequi iis, quos haberet inimicissimos, eam non poterat non summam

putare miseriam, cum animi tamen constantia denique subeundam. Cujus infelicitis conditionis sensu male affectus liberaeque voluntatis eximia vi spectatus si Philoctetes insulae valediceret, non minus nos ejus misereretur, quam sublimitatis sensu animum videremus esse maxime commotum.

C a p. IV.

Actus primus Philoctetae tentatur.

Postquam de totius fabulae conformatione dictum est, ut intelligeretur nodus contentionis rectene an male nexus esset et solutus; reverti juvat ad actum primum, qui in alio genere videtur esse notandus.

Et primum quidem, id nonnihil habet offensionis, quod, quibus rebus Ulysses inde a versu 69. movere studuit Neoptolemum, ut committeret fraudem, qua sola Philocteten putabat esse capiendum, eadem paulo post v. 113. seqq.

prope omnes et pluribus repetantur. Quamquam enim Ulysses inculcaverat, ut tela Philoctetae caperet Neoptolemus, sine quibus Troja non expugnaretur, v. 68.

εἰ γὰρ τὰ τοῦδε τόξα μὴ ληφθήσεται,
οὐκ ἔστι πέρσαι σοι τὸ Δαρδάνου πέδον.

et v. 81.

ἀλλ' ἡδὺ γάρ τοι κλῆμα τῆς νίκης λαβεῖν,
τόλμα·

leguntur tamen haec v. 112 et seqq.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ

πέρδος δ' ἔμοι τί τοῦτον ἐς Τροίαν μολεῖν;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ

αἶρεῖ τὰ τόξα ταῦτα τὴν Τροίαν μόνα.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ

οὐκ ἄρ' ὁ πέρσων γ', ὡς ἐφάσκετ', εἰμ' ἐγώ;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ

οὔτ' ἂν σὺ κείνων χωρὶς, οὔτ' ἐκεῖνα σοῦ.

Simili modo Neoptolemus ait v. 88

ἔφυν γὰρ οὐδὲν ἐκ τέχνης πράσσειν κακῆς,
postquam Ulysses huic objectioni occurrerat v. 79.

ἔξοιδα καὶ φύσει σὲ μὴ πεφυκότα

τοιαῦτα φωνεῖν, μηδὲ τεχνᾶσθαι κακά.

Et quae Ulysses commemorat δύο δωρήματα
v. 119

σοφὸς τ' ἂν αὐτὸς κ' ἀγαθὸς κεκληῖ ' ἄμα

annon jam significavit v. 82 et 85?

δίκαιοι δ' αὖθις ἐκφανούμεθα,

— — κατὰ τὸν λοιπὸν χρόνον

κέκλησο πάντων εὐσεβέστατος βροτῶν.

Erat igitur res aut ita instituenda, ut Neoptolemus post Ulyssis sermonem v. 85 finitum statim obsequeretur, quum videret non exigua ex hac fraude ad se redundatura esse commoda, aut Ulysses non ante afferre debebat ea, quibus persuaderet Neoptolemo de doli faciendi necessitate, quam is sententiae restitisset. Iam vero si illam secutus poeta esset viam, aegre sane careremus voluptate, quam gignit illa Neoptolemo persuadendi, bonamque ejus naturam vincendi ratio inde a v. 86 — 119 exposita.

Sunt praeterea in hoc diverbio aliae necessariae sententiae eaeque aptissimo loco adhibitae, atque ea ipsa, quae bis sunt tradita, uberius ac maiore cum perspicuitate, quam ante, sunt expressa. Verba autem v. 67 εἰ δ' ἐργάσει — — Δαρδάνου πέδον et v. 79 — 85 si deessent, non modo nemo ea desideraret, verum etiam, quae nova deinde et necessaria opponeret Neoptolemus, ea maiorem habitura essent vim in spectantium animis.

Neque vero minus hunc primum actum ceterum egregie comparatum ad languorem usque produxisse videtur poeta eo, quod chorum per Neoptoleum iussit fieri certiore de Philoctetae domicilio omnique ejus conditione v. 144 — 168, de qua jam erat expositum in initio fabulae. Et primum quidem de *δυσόμῳ* *πέτρῳ*, quam Ulysses v. 16 descripserat, ad chorum ait Neoptolemus 159 et 160

οἶκον μὲν ὄρας τόνδ' ἀμφίδυρον

πετρῖνης κοίτης.

licet eam ostenderit v. 147 verbis τῶνδ' ἐκ με-
 λαΐθρων. Deinde, quae continentur v. 162 —
 168, jam audivimus inde a v. 40 — 46. nimi-
 rum Philocteten non esse in specu, sed videri
 exiisse ad venationem. Quid? quod more fa-
 stidioso, ab Euripideis fabulis non alieno, ut
 occasionem habeat Neoptolemus ea omnia expo-
 nendi, chorus quaerit v. 161

ποῦ γὰρ ὁ τλήμων αὐτὸς ἄπεςσιν;

Quamquam versu 152 dixerat: νῦν δ' ἐμοὶ λέγ'
 αὐλαὶς ποίας ἐνεδρος ναίει, καὶ χῶρον τίν'
 ἔχει. et v. 167: τίς τόπος; ἢ τίς ἔδρα; τίν'
 ἔχει σίβον; Maxime autem offensionem sunt v.
 144 verba Neoptolemi, qui, antequam v. 149
 ad haec chori verba respondeat, τό μοι ἐννεπε,
 τί σοι χρεὼν ὑπουργεῖν, alieno loco haec in-
 serit:

νῦν μὲν, ἴσως γὰρ τόπον ἐσχατιαῖς
 προσιδεῖν ἐθέλεις, ὄντινα κεῖται,
 δέρκου θαρσῶν. et q. f.

Quibus quidem omnibus, quae Neoptole-
 mus chori instituendi causa retractat, supersedere

poeta poterat, si placuisset, more relicto, permittere, ut chorus audiret, quae initio fabulae ab Ulyssae et Neoptolemo dicerentur. Cui colloquio chorus non interfuisse, ut e locis modo notatis intelligitur, ita etiam inde patet, quod Neoptolemo chorus suadet v. 833, dormientem Philocteten, ereptis telis, solum in insula relinquere. Nescit nimirum chorus, Philocteten una cum telis esse abducendum, confer. v. 839 seqq. quandoquidem Neoptolemus v. 196 seqq. non nisi de telis monuerat ad Trojam expugnandam potiundis. Quapropter aut omnino non certior erat chorus faciendus de iis, quae eum audimus percontari, aut institui debebat illo loco quo instituitur. Si non ostenderetur choro domicilium Philoctetae et edoceretur de huius miserrima conditione; cogitandus foret aut ea omnia habere cognita, quae percontatur, aut ignorantiae suae a poeta esse relicta. Illud locum habere non potuit, quia primum nunc chorus in hanc insulam venerat. Quodsi ignarus erat omnis illius regionis et consilii rerum gerendarum; debebat vel propter chori partes, quas gereret, Philoctetae nosse conditionem.

Ut autem fingeretur, antequam ad insulam appulisset ab Ulyssæ esse plurima edoctus; nonnulla tamen non nisi in illo ipso loco potuerunt ostendi, ut taceam, totam actionis primam partem tum fuisse omittendam, quandoquidem ineptum foret, quæ chorus ab Ulyssæ cognoverit, ea fugere Neoptolemum. Quum igitur Sophocles chorum constare voluisset non e Lemniis, sed nautis Ulyssæ, hoc Neoptolemi cum choro instituentium colloquium neque potuit omittere, neque aptiore loco inferere. Quapropter nolimus nimis severi esse in notandis iis, quæ, etsi jam innotuere spectatori, iterum tamen exponit Neoptolemus *). Quamquam non diffitear, copiam verborum, quibus nautæ isti de Philoctete sciscitantur, aptiorem esse horum hominum ingeniis, quam suaviorem spectatoris auribus.

*) Comparetur Trachin. v. 166 seqq. ubi similiter Dejanira cum choro communicat idem, quod v. 80 sq. narravit Hyllo.

C a p. V.

Sophoclis Philoctetes cum ejusdem nominis fabulis Aeschyli et Euripidis comparatur.

Quod de veterum aliqua Graecorum tragoedia fertur iudicium, id non parum juvatur comparatis aliorum ejusdem argumenti fabulis. E quarum diversitate, ut fabulas scribendi ratio et cujusque poetae ingenium maxime cognoscitur, ita et toti fabulae et singulis ejus partibus ~~et toti~~ suum commode constituitur pretium. Idque certius fit in iis fabulis, quibus certatum esse scimus de praemio. Videtur enim non raro esse factum, ut, quum difficile esset Sophocli post Aeschylum proponere eandem cum illo fabulam et maxime Euripidi post utrumque, alter alterius actionis conformandae rationem relinquendam esse censeret, sive ut ne videretur esse illum imitatus, sive propterea, quod ipsi non probaretur ratio, qua alter idem tractasset argumentum. De Aeschylo autem, Sophocle et

Euripide, quorum quemque *) Philocteten Lemno Trojam abducendum in scenam induxisse constat, difficile est iudicium, cum, quod non certo scimus tempus, quo primum propositae sint eorum fabulae **), tum, quoniam ex Aeschyli Philoctete nihil est nobis relictum, Euripideae autem ejusdem nominis fabulae fragmenta paucissima nostrae prodita sunt memoriae.

*) vid. de Aeschyli Philoctete testimonium antiqui grammatici in hypothese Philoctetae Soph. *κεῖται, καὶ παρ' Αἰσχύλῳ ἢ μυθοποιῖα*. Euripidem eandem fabulam tractasse satis testatur Hesychius in *γανυρός*. In utramque sententiam laudandus Dio Chrysosth. de quo infra.

**) Euripidis Philocteten esse scriptam Ol. LXXXVII docet Bentley. Opusc. philolog. p. 20. edit. Lips. Ceterum huc pertinent haec Dionis verba p. 548 edit. Morell. — — *λογιζόμενῃ πρὸς ἑμαυτὸν, ὅτι τότε Ἀθηναῖσιν ὧν, οὐχ οἷος τ' εἶναι ἦν, μετασχεῖν τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων ἀνταγωνιζομένων. ἀλλὰ Σοφοκλέους μὲν πρὸς Αἰσχύλον, νέου πρὸς γέροντα. καὶ πρὸς Εὐριπίδην, πρεσβυτέρου πρὸς νεώτερον, ἀγωνιζομένου, μετέσχον τινές. Εὐριπίδης δὲ ἀπελείφθη κατὰ τὴν ἡλικίαν Αἰσχύλου καὶ ἅμα, οὐ πολλάκις ἴσως, ἢ οὐδέποτε τῷ αὐτῷ δράματι ἀντηγωνίσαντο.*

Quae servata debemus Dioni Chrysostomo, qui, comparatione inter Aeschyli, Sophoclis, Euripidisque Philocteten Orat. LII. instituta, primae fabulae partis exhibuit paraphrasin, quam emendatiorem edidit Valkenarius in Diatribe in Eurip. fragm. c. XII.

Quantum e Dione intelligitur, tres illi poetae Ulysses adhibuerunt, qui Trojam abduceret Philocteten. A quo ne agnosceretur, infestissimi hominis personam quisque suo modo occultarunt. Et Aeschylus quidem non mutata forma Ulysses induxit, cognosci eum tamen noluit a Philoctete, ratione, ut Dioni videtur, habita et exactorum decem annorum, per quos mutata esset Ulyssis facies, et morbi aerumnosaeque Philoctetae conditionis, quae, nisi delevisset, incertam tamen reliquisset vocis formaeque illius memoriam. Euripides autem a Minerva formam vocemque jubet mutari. Apud Sophoclem Ulysses absconditus moratur ad naves, dum timenda ei sunt Philoctetae tela. Quae antequam sint erepta, quum non nisi summo vitae periculo in conspectum venire possit Philoctetae ;

habet Neoptolemum focium, qui, fraude facta, potiatur telis, quibus ereptis sperari potest, fore, ut Philoctetes ipse sponte sequatur. Talem *ζυνεργάτην* ut Aeschylus recte non adhibuit, qui per Ulyssē geri curavit omnia; ita Euripides, vereor, ne melius omisisset Diomedem, teste Dione, Ulyssi additum focium, cujus quae partes fuerint, e Dione certe non constat. Ceterum apparet, a Sophocle esse Neoptolemum adhibitum propterea, quod in fatis erat, per hunc capiendam esse Trojam, a Diomede autem, qui apud Homerum eadem saepe cum Ulyssē subit pericula, focii partes in hac fabula non sunt aliena. Chorum autem, quem Sophocles e nautis Ulyssis constare voluit, apud Aeschylum et Euripidem constituerunt Lemni incolae. Utriusque chori est magna diversitas in eo, quod Lemnii stant a parte Philoctetae, Ulyssis autem focii debent commoda curare domini, de quo ipsi dicunt Philoctetae v. 1072.

ὅδ' ἐστὶν ἡμῶν ναυκράτωρ ὁ παῖς· ὅς' αὖν

οὗτος λέγῃ σοι, ταῦτά σοι χ' ἡμεῖς φαμέν.

Neque tamen hi neque Lemnii Euripidis dici possunt personae esse necessariae: nam illi

facile potuerunt ad naves retineri, hi manere domi. Similiter, quod Neoptoleum comitantur, id non fit fortuito, siquidem cum Ulyssē sunt ad insulam advecti, et, qui Philocteten interdum visebant, Lemnii potuerunt huic actioni intervenire. Defendendum autem Euripides censuit esse chorum ab incuriae reprehensione, quod tot annis non auxilium tulerit Philoctetae. ὁ δ' Αἰσχύλος, ait Dion, ἀπλῶς εἰσήγαγε τὸν χορὸν αὐτῷ πάνυ τραγικώτερον καὶ ἀπλούστερον· τὸ δὲ ἕτερον, πολιτικώτερον, καὶ ἀκριβέστερον. Quare apud Euripidem Philoctetes choro narrat suam calamitatem, quasi quem prorsus nesciant esse ab Achivis expositum. Cujus rei excusationem Dion petit ex aerumnosorum hominum more, qui etiam bene scientibus pluries narrent dolores suos. Neque enim nullam illius curam putat Lemnios gessisse, sed tantum raro, neque magna officia praestitisse. Quamquam Euripides Hectorem quemdam Lemniorum induxit ὡς γνώριμον, τῷ Φιλοκτήτῃ προσιόντα, καὶ πολλάκις συμβεβηκότα; Philoctetes autem Sophoclis ad se, prorsus

relictum ab incolis, narrat interdum appulisse
nautas v. 308 — 311.

οὗτοί μ', ὅταν μόλωσιν, ὦ τέκνον, λόγοις
ἐλεοῦσι μὲν, καὶ πού τι καὶ βορᾶς μέρος
προσέδοσαν οἰκλείραντες, ἢ τινα σιολήν·
ἐκεῖνο δ' οὐδεὶς, ἥνικ' αὖν μνησθῶ, θέλει,
σῶσαι μ' ἐς οἶκους·

et 495 memorat, quibus frustra mandata dede-
rit ad patrem. Qua ratione multo tristiores
reddi Philoctetis sortem, quis neget, praesertim
propter spem in patriam redeundi factam et
ereptam.

Sed de ipso Euripidei Philoctetae fragmen-
to, quantum e paraphrasi a Dione transcripta
cognoscitur, videamus. Cujus partes ferme
sunt hae.

Ulysses, qui primus et solus prodit, viros
ait magnanimos et claros esse audaces. Cujus
gloriae cupiditate se adductum huc venisse, ut,
quod esset difficillimum, Philocteten cum telis
Herculis arcefferet, sine quibus capi non posse
Trojam ab Heleno significatum esse. Clam

autem regibus id se egisse, veritum scilicet, ne non feliciter rem gereret. Dubitantem tamen animum in somno confirmasse Minervam, formae vocisque mutandae facta promissione. Nunc, quum cognoverit, Trojanos Philocteten ejusque tela in Achivorum perniciem praemiorum spe esse capturos, extrema quaevis esse audenda in re, in qua omnia sint posita. Philocteten ubi accedere sentit difficulter incedentem, Minervam, ut fidem praestet, rogat. — 45. A Philoctete interrogatus, qui esset et cur huc venisset, Ulysses respondet, esse se ex Argivis Trojam profectis. Qua re incensum et telis minantem ut videt Philocteten, addit, se tamen non esse Achivorum amicum, sed, quod omnibus, qui non periissent, acciderit, ab Ulysses in exilium missum: exemplo memorato Palamedis, qui falso proditionis crimine accusatus periisset, fuga, ait, se hac in terra salutem petiisse. Ad haec postquam Philoctetes, quae ab eodem perpeffus esset mala, enarravit; ille rogat, velit curare, domum ut sibi liceat navigare. At Philoctetes, nullam a se inope et perditio sperari posse salutem, significat; attamen se

daturum ei esse hic morandi veniam, quoad aliunde meliorem sortem nactus fuerit; tetrum autem et fastidiosum suum esse domicilium morbi-que vestigiis plenum, neque bene ei fore apud se, qui morbo soleat interdum vexari quamquam nunc remissiore, quam antea.

Quem prologum suo more Euripidem instituisse in promptu est. Omnia enim Ulysses spectatorum causa dicit, ea scilicet, quae cogitaverit antea, non, quae nunc cogitet ad ipsam actionem pertinentia. Neque sunt necessaria, si exceperis preces ad Minervam factas, ut promissum sibi auxilium ferret. Quae quidem bene sunt adhibitae. Simili modo apud Sophoclem v. 134. idem Ulysses rem suam Minervae vult commendatam. Ceterum multo aptius Ulysssem modo e navi cum Neoptolemo egressum induxit Sophocles. Hac enim ratione ea, quae scire spectatoris debebant interesse, sic innectere potuit fabulae, ut ad actionem ipsam pertinerent. Etenim in terrae littore, quam post decem ferme annos nunc primum conscenderat, quid Ulysssem prius in mentem revocare oportebat,

quam ea, quae aliquando in hac insula gessisset? Et memorare debebat, quae ab initio fabulae legimus, propter Neoptolemum, cui haec omnis regio et Philoctetae expositio erat ignota. Quam commodè autem foris esse poeta iussit Philocteten, nemo non intelligit. Neque enim si domi erat, specus investigari poterat et describi, et vix edoceri Neoptolemus, quomodo Philocteten caperet. Quid vero, annon haec omnia facile poterant poni et fingi Neoptolemus cum Ulyssè de Philoctetae abducendi ratione convenisse et sic magna certe primi actus parte inde a v. 50 — 120. supersederi? Quam actionis partem ut non dicam aegre nos esse desideraturos, ne debebat quidem Ulysses, antequam res erat peragenda de fraude Philoctetae facienda Neoptolemum instituere, neque de scelesto facinore patrando persuadere homini tam imbecillis et inconstantis ingenii. Ejusmodi enim homines ut ad quodvis pravum negotium praemiorum splendore possint adduci, ita tamen id fiat necesse est, ut sensibus semel captis statim ad rem ipsam, quam nefariam putant, ferantur. Non parum autem commovet spectatoris animum ratio, qua

uterque poeta Sophocles et Euripides Philocteten in scenam jubet prodire. Ut enim apud Sophoclem chorus, quid de clamore Philoctetae procul audito sentiat, aptissime cum Neoptolemo communicat, ita Euripides Ulysssem jubet, simulac conspexit, describere Philoctetae formam et habitum, tardo pede accedentis, atque, ut efferata hominis afflicti facies timorem injicit, Minervae implorare auxilium. Quem e primo Philoctetae conspectu concipiendum sensum, quum stuporem esse vellet Sophocles, altum fervant Neoptolemus et chorus silentium, colloqui cum illo non ausi. Id vero optime videtur esse ab Euripide factum, quod Philoctetes occidere vult Ulysssem, quem ad Achivos pertinere cognovit. Actione enim sic exprimitur, quod Sophocles multis verbis tradidit. Omnino autem Euripides paulo atrocius et ferocius proposuisse videtur Philoctetae ingenium, quod Sophocles finxit humanitate conspicuum. Quare ut Philoctetes noster insigni cum laetitiae significatione Graecos hospites excipit, ita suspicantem videmus illum propter summum in Achivos odium, diuque Ulyssi diffidentem, donec is

inimicitiam et odium in Ulysssem professus est, injuriamque sibi illatam memoravit et paucioribus quidem, quam Neoptolemus. Qui postquam inde a versu 343 — 390 injuriam sibi ab Ulyssse factam enarravit, pergit deinde v. 403 — 453. de Achivorum principibus exponere. Et similiter quidem, ut apud Euripidem Ulysses omnes periisse nunciat Palamedis amicos, qui non fugissent, Neoptolemus respondet v. 405.

χ' οὗτος τεθνηκώς ἦν· λόγῳ δέ σε βραχεῖ
τοῦτ' ἐκδιδάξω· πόλεμος οὐδέν' ἄνδρ' ἐκὼν
αἰρεῖ· πονηρὸν, ἀλλὰ τοὺς χρηστὸὺς αἰεί.

Quae verba, vellem, poeta prius posuisset, omis-
sis iis, quae de Nestore dicit, v. 421 — 432.
ita, ut post v. 418. Philoctetes diceret:

τί δ' ; εἰπὲ πρὸς θεῶν, ποῦ γὰρ ἦν ἐνλαῦθα

σοί

Πάτροκλος, et q. leguntur v. 433 et 434.

Quod autem melius vix potuit institui, ut
ad Neoptolemum abiturum preces faceret Phi-
loctetes, ut ipsum in patriam reduceret v. 468.

seqq. id prorsus mutatum ab Euripide nequam tangit spectatoris animum.

C a p. VI.

De Philoctetae actu tertio.

Neque vero praetereundus est locus, qui multos habuit defensores, actum tertium Philoctetae dico inde a v. 730 — 864. continuatum. Quo in loco quaeritur, num recte fecerit poeta, qui Philocteten doloribus vehementer vexatum voluerit in scena ostendi, praesertim quum aegroti hominis vulnus, quam sedem vident morbi, et clamor doloris vim exprimens non possit non spectatorum oculos atque aures ingrato sensu afficere.

De qua re notissima est inter *Lessingium* et *Herderum* agitata controversia, quorum ille poetam videtur excusasse, hic defendisse. Utriusque V. D. sententiam paucis complecti visum est, antequam quid mihi videretur, aperirem.

Et *Lessingius* quidem sic ferme de hac re statuit: Sophocles corporis doloribus in scena cruciari voluit Philocteten, quo excitaret commiserationem. Quos dolores non potuit non exprimere *) clamore, quem natura jubet edi. Clamoris autem vis, quanto verius exprimeretur, tanto magis verendum erat, ne spectatorum

*) vid. *Laocoon*. pag. 4. Schreyen ist der natürliche Ausdruck des körperlichen Schmerzes, et pag. 8. Alles Stoische ist untheatralisch; und unser Mitleid ist allezeit dem Leiden gleichmäfsig, welches der interessirende Gegenstand äuffert. pag. 44. Sie (die Dichter) müssen sie (die tapfersten Männer) klagen lassen; denn ein Theater ist keine Arena. pag. 45. Ihre Helden müssen Gefühl zeigen, müssen ihren Schmerz äufsern, und die blofse Natur in sich wirken lassen. Verrathen sie Abrihtung und Zwang, so lassen sie unser Herz kalt, und Klopffechter im Cothurne können höchstens nur bewundert werden.

aures et honestatis sensum offenderet *). Neque unquam hac sola dolorum magnitudinem significandi ratione excitabitur miseratio, quae par sit afflicti hominis affectioni. Quare praeter clamorem vulnere, quod Philoctetae inflictum conspiceretur, doloris cogitationem poeta voluit augeri **). Attamen quum corporis dolores vix excitaturos esse censeret miserationis sensum, quem

*) l. l. pag. 32. Je näher der Schauspieler der Natur kommt, desto empfindlicher müssen unsere Augen und Ohren beleidiget werden; denn es ist unwidersprechlich, daß sie es in der Natur werden, wenn wir so laute und heftige Aeußerungen des Schmerzes vernehmen.

**) l. l. p. 33. „Wie wunderbar hat der Dichter die Idee des körperlichen Schmerzes zu verstärken und zu erweitern gewußt! Er wählte eine Wunde und nicht eine innerliche Krankheit, — weil sich von jener eine lebhaftere Vorstellung machen läßt, als von dieser, wenn sie auch noch so schmerzlich ist.“

e fabulae contemplatione volebat nasci; alia addidit mala ut famem et solitudinem, quae cum illis conjuncta magis commoverent spectatoris animum *). Ne vero in contemptum veniret Philoctetes; fortitudinem ei affinxit insignem et magnum animum, qui ad nullam rem, nisi ad clamorem, posset cogi, ac pietate et honestate eum fecit conspicuum, quam in summa malorum dolorumque acerbitate et vehementia conservaret **). Deinde, quoniam miserationis sensus

*) l. l. p. 34. „So groß und schrecklich er aber auch die körperlichen Schmerzen seines Helden machte, so fühlte er es doch sehr wohl, daß sie allein nicht hinreichend wären, einen merklichen Grad des Mitleids zu erregen. Er verband sie daher mit andern Uebeln, die gleichfalls für sich betrachtet nicht besonders rühren konnten, die aber durch diese Verbindung einen eben so melancholischen Anstrich erhielten, als sie den körperlichen Schmerzen hinwiederum mittheilten.

**) l. l. p. 42 — 43.

ſpectatoribus nunquam clamore poſſet excitari tantus, quanto deberent affici, itaque non par eſſet clamori animi affectio, id ne ſentirent ſpectatores, ita poeta rem inſtituit, ut non tam clamore audiendo occuparentur, quam moverentur conſiliis et ſenſibus, qui choro et Neoptolemo ex iſto clamore excitarentur *).

Haec *Leſſingius*. Cui quae *Herderus* reſpondit **), ut paucis complectar, huc redeunt: *Leſſingii* ſententias, quibus reliquae nitantur, eſſe falſas has: In omni hac fabula corporis dolores primum eſſe fontem commiſerationis, et in hoc quidem actu clamorem eſſe praecipuum dolores exprimendi, ſenſumque miſerationis excitandi adminiculum ***). Vereor tamen, ut

*) l. l. p. 46 — 47.

**) v. kritiſche Wälder I. pag. 16. ſeqq.

***) v. l. l. pag. 55. — Bei Sophocles Philoctet ſey Geſchrei der Hauptton des Ausdrucks ſeines Schmerzes und alſo das Hauptmittel Theilnehmung zu wirken, das doch nicht iſt.

omnino haec sit Lessingii sententia, quam si recte cepi, his continetur: Corporis doloribus clamore, ut natura jubebat, expressis et auctis vulnere rebusque aliis, quum poeta vereretur, ne non satis commoverentur spectatores; affectione et sensibus chori et Neoptolemi eos voluit retineri. Verum ipsi illi dolores, ut non sunt, nisi calamitosae conditionis pars, ita ceteris malis additis non tam graviores redduntur, quam augetur miseriae notio, quae quo videtur acerbior, eo magis spectatoris animus sensu miserationis commovetur. Quem sensum qui sola dolorum consideratione excitare studuerit, is pulchrae artis opus non effecerit, propterea, quod ejusmodi commotio non grata est animo, nisi sublimiore quodam regatur consilio, cui exsequendo dolorum inserviat contemplatio. Quod antequam uberius exponam, de Herderi sententia videndum est. Qui quidem Philocteten censet esse virum fortem aerumnis oppressum: de cujus dolore spectatorem vix esse cogitaturum, nisi ipsum videret eo impugnari. Omnem autem hanc actionis partem, referre doloris sensum sensimque ad summam usque vehementiam

aucti, nec expressi, sed repressi imaginem *). Quae sententia magnopere vereor ne, quum Lessingio opponeretur, ad contrariam partem progressa sit quam pariter debebat effugere. Ut enim vix demonstrari poterit, voculas istas *α̃ α̃, α̃ α̃*. v. 732. et *παπαί, ἀπαπαπαα̃* et q. f. 746 et 754. non acri et clara voce, sed suppressa esse editas; ita non recte videtur V. D. in suam sententiam traxisse **) verba Neoptolemi, quae, quam clare pronuntiaverit Philoctetes illud *ἀπαπαπαί παπα̃* etc. satis certo indicat v. 751.

*τί δ' ἐστὶν οὕτω νεοχμὸν ἐξαίφνης, ὅτου
τοσὴνδ' ἰϋγὴν καὶ σλόνον σαυτοῦ ποιεῖς;*

ἰϋγὴ enim non respondet nostro Aechzen, sed a Scholiaste explicatur per *ὀξεῖαν βοήν* et apud Suidam verbum *ἰύζει* per *βοᾷ, κράζει*. Maxime autem huc faciunt, quae Philoctetes dicit v. 876. seq.

*) l. l. p. 21.

**) ibid. p. 19.

ὦ τέκνον --- πάντ' αὐτ' ἐν εὐχερεῖ
 ἔθου, βοῆς τε καὶ δυσσομίας γέμων.

Adde verba chori v. 209. διάσημα γὰρ θροεῖ.
 et v. 215. seq.

ἀλλ' ἢ που πλαίων ὑπ' ἀνάγκας βοᾷ τηλω-
 πὸν ἰωάν, ἢ ναὸς ἄξενον αὐγάζων ὄρμον. προ-
 βοᾷ γὰρ τι δεινόν.

Qua e longinquo audita voce si incertum
 erat, navibus appellentibus acclamaret Philocte-
 tes, an dolorem exprimeret; videndum est, an
 non ornatus, quam verius sensus totius loci
 redditus sit l. l. pag. 58 — 59. „das Ach kommt
 näher, es wird ein Wimmern, ein tiefes klägli-
 ches Ach — nun ist's erst vernehmlich! Sie
 haben sich nicht geirrt. Philoctet muß kom-
 men und ach! der Hirte kommt mit einem
 Tone der Schalmey, und Philoctet mit einem
 Tone des Jammers — er tritt auf! Ille στόνος
 autem ἀντίτυπος, quem vicinus mons reper-
 cussisse dicitur v. 1460, ut chori locos omittam
 et Ulyssis verba non urgeam v. 9, nonne docet,

Philocteten dolorem expressisse clamore? Neque vero solus clamor auditur, sed etiam ulcus foedum spectatorum oculis objicitur, quod Philoctetes describit v. 783 et 84.

σπάζει γὰρ αὖ μοι Φοῖνιον τόδ' ἐκ βυθοῦ
κηκφὺν αἶμα

et v. 824. Neoptolemus ait de dormiente Philoctete :

μέλαινά τ' ἄκρου τις παρέρρωγεν ποδὸς
αἰμορροῦσθαι φλέψ.

Quid? quod totus Philoctetae habitus non potuit non tam fastidium suscitare, quam horrorem injicere. Et vere injecisse ut jam suspicari licet inde, quod decem annos in solitudine vixerat, neque reliquerant ei Atridae et Ulysses, nisi ῥάκη βαϊά, οἷα φῶτι δυσμόρω v. 274, ad quae interdum accedebat τις σολή, quam nautae dederant misericordes, qui ad insulam appulerant, v. 309; ita extra omnem dubitationem ponitur loco jam supra laudato, ubi stupore quodam insigni stare cogitandi sunt

chorus et Neoptolemus. Dicit nimirum Philoctetes, ubi illi non respondent. v. 225:

*Φωνῆς δ' ἀκοῦσαι βούλομαι. καὶ μὴ μ' ὄκνεα
δείσαντες ἐκπλαγῆτ' ἀπηγριώμενον.*

Efferatus igitur est Philoctetes habitu, et vultu forsitan tristi propter dolores et inedia, ferociore ex solitudine. Et ut videretur quidem esse *δεινὸς ὀδύτης* v. 147, egregie curavit poeta inde a fabulae initio, quum exilis domicilii aerumnosaeque conditionis ejus descriptione, et telis, per quae cum ipso certamen inire nemini liceret, tum clamore, antequam ostenderetur, edito et forma ejus et habitu. Ejusmodi autem homini, si cuiquam, convenit, id facere, quod cogit doloris vehementia, clamorem edere horrendum.

Sed ut Philoctetes clamet; quaeritur tamen, hominem clamantem num liceat in scena ostendere tragica. Et quoniam clamor e corporis doloribus solet nasci, de his eorumque usu in tragoedia primum videndum est. Qua in re omnia redire videntur ad sensus notionem,

quem excitare debet tragoedia. Ac primum quidem ut voluntatis vis cognoscatur et ostendatur libertatis excellentia, ita res est instituenda, ut quidquid rationis liberaeque voluntatis imperio non paret, ea hominis pars, quae sensu movetur, naturae, cujus instinctu regitur, legibus obnoxia esse intelligatur. Natura autem imperium exercet maxime doloribus malisque varii generis, quibus hominem afficit. Affectiones igitur prima fabulae tragicæ persona experiatur, ita tamen, ut ostendatur simul excellentior hominis vis in voluntatis libertate posita, quae doloribus malisque, quibus corpus solet vexari, est longe superior evectaque supra omnes naturae leges. Et quum eo magis exhiberi possit excellentior et sublimior haec voluntatis vis, quo magis corpus naturae legibus succumbit; corporis dolores primae personae inflicti, acerrimi quidem et vehementissimi videntur tragoediae maxime convenire. Sed et miserationem ejusmodi affectiones adjuvant. Qui quidem sensus, ut vidimus, existit e contemplatione ejus, qui innocens patiatur mala. Quorum ut quaeque sunt acerbissima et innocentissime

infecta, ita existimantur ad miserationem excitandam maxime esse idonea. Quapropter, ut primae personae nos misereat, poetae est faciendum, ut et malorum, quae Necessitas infligat, magnitudinem et primae personae probitatem, qua meliorem sortem meruit, cognitam spectatamque habeamus. E malis autem, in quae incidere solent homines, cur non corporis dolores, qui, ut saepe sunt gravissimi, ita integerrimo cuique possunt accidere, ac frangere valent vel fortissimi hominis animum, adhibeantur tum, quum omnia ad primae personae voluntatem vincendam quasi conspirant? Quorum dolorum quibus afflicta prima persona miserationem excitet, quae sit acerbitas, quantaque vehementia, necesse est spectatori significetur.

Sunt autem dolorum indices varii, quorum alter altero certior est et clarior, ut vultus distorti, ut corpus exesum, ut clamor, quo nihil certius doloris declarat magnitudinem, nihil aptius ejus acerbitatem significat, siquidem clamorem natura postulat et edere jubet, ubi repentino impetu vires hominis superavit. Nam

loquela etsi menti ministrat paretque voluntati, subito tamen quum accidit dolor, aut animus qualemcunque acerrimam experitur affectionem, fit naturae legibus obnoxia, ita, ut vocem os edere cogatur. Quamobrem recte adhibetur in tragoedia clamor, ex quo dolorum magnitudo cognoscatur, quam nisi cognoveris, non poteris animo commoveri. Ex alia tamen parte videndum est, ne clamor tragico sensui, cujus adminiculum esse intelligitur, officiat. Quaerunt enim saepe ii, qui male sunt affecti, dolorum aliquid levaminis in lacrimis, querelis, et ejulatu, ut dissolvant affectionem dolorisque sensum minuant. Quicquid autem ei, qui malis vexatur, contigit levaminis, id tantum abest, ut miserationis et sublimitatis sensum augeat, ut, quanto dolorum vim, quam quis patitur, minui videmus, tanto minus eximiam et sublimem ejus cognoscamus voluntatis libertatem. Jam vero quum Philoctetae clamorem audiamus, quidni statuamus, non omnino nos sublimitatis sensu tangi, meliusque Sophoclem spectatori consuluisse, si etiam exiguum illud dolorum levamen, quod in clamore invenit, ei eripuisset?

Quam sententiam relinquere jubet clamoris, quem Philoctetes edit, ratio. Neutiquam enim clamat, ut doloris sensum minuat, sed victum est a natura ejus os, voculasque edere cogitur. Et hoc quidem nomine excusatum esse censeamus Philocteten, qui non, ut mulieres et infantes, continuo clamet effundatque lacrimas, sed non nisi vehementiore morbi facto impetu paucas voces protrudat. Nam ex illorum clamore vix doloris, quem sentiunt, magnitudinem possumus aestimare, propterea quod sunt mulieres vel infantes. Virum autem fortem et constantem quum semel clamare audivimus, summa dolorum vexari eum scimus acerbitate. Et ejusmodi hominem, quum natura victus est ad clamorem, non nisi paucas constat ore protrudere voculas, quae, quo celerius eduntur et vehementius, eo magis non tam videntur ingratiore esse auribus, quam doloris, unde natae sunt, describere magnitudinem certius. Nihilominus tamen in clamoris usu magna cautio adhibenda poetae est, ne immemor sit conditionis, qua neglecta, si clamare primam personam jusserit, nihil est, quod magis sit reprehendendum.

Quum vero sit difficillimum, quando semel corporis dolores in scenam inducti sunt, clamore uti parcius; suadendum est, ut omnino dolores qui corpus ipsum excrucient, in tragoedia non adhibeas, nisi fabulae argumentum te cogat ejusmodi mala primae personae immittere. Qua argumenti fabulae necessitate coactum nostrum poetam fuisse, quis infitiabitur? Notissima enim erat et omnibus trita de Philoctete, in Chryse insula viperae morfu vulnerato et ab Achivis in Lemno exposito, narratio. Vix igitur non afflictum inducere potuit Sophocles Philocteten, quem semel voluerat fabulae esse primam personam. Atque inde quoque factum est, ut non morbo intestino vexatum eum in scena induceret, sed vulnus ostendi juberet, quoniam, ut non vulnere ictus esset Philoctetes, omnino non debebat velle. Et ita quidem instituenda erat fabula, ut, quae res doloris significarent magnitudinem, eae ne propter se contemplationi expositae crearent fastidium. Nam etsi in fabula, pulchrae artis opere, ubi omnia ficta sunt, non eam vim habent in spectatorum animis cum ceterae res, tum ulcus tetrum et foedum, quam

exercent in communi vita *); nunquam tamen talis vulneris adfectus et odor excitare poterit sensum pulcritudinis. Repudiandum igitur poëtae tragico est vulnus, ut clamor, nisi nobiliori alicui inserviat consilio, indexque sit doloris,

*) Huc pertinet quod *Jacobinus* V. Cel. monuit in nota quadam libri vernacule scripti. Charakteristik der vornehmsten Dichter Vol. II. p. 425. „— diejenigen Affekten, welche in einem Werke der Kunst durch die Mittel der Natur hervorgebracht werden, haben gar keinen Werth in dem Geschmacksurtheil. Der Anblick eines wirklich verwundeten, mit Eiter und Beulen bedeckten Mannes wird uns mit Entsetzen erfüllen, und unsere Sinnlichkeit wird ihn vermeiden, wenn nicht ein andrer Grund, oder ein Gebot der Vernunft uns zurück hält. Aber einen Philoktet, so wie ihn *Sophocles* schildert, sehen wir mit Mitleiden an, und es kostet uns keine Mühe, bey diesem Anblicke auszuhalten. Denn die Kunst des Dichters läßt

quem quo vehementiorem et acriorem in homine probo, et forti esse animadvertimus, eo magis tangimur miseratione. Est autem Philoctetis amor patriae non ardentior, quam odium in inimicos infestum. Eaque est priscorum hominum probitas. In qua sentiendi ratione, unde omne initum cum Necessitate certamen malaque, quae plurima patitur, nata sunt, quo constantius eum videmus perseverare, malorum facta accessione, eo penitus animis nostris sese insinuat misratio. Quare non prius Philocteten poeta voluit morbi impetu affligi, quam animi ejus integritatem, et fortitudinem cognossemus. Ex altera autem parte ut augeretur misratio, subito fieri jussit doloris impetum, majoreque vi iterari. Quae morbi invasio ubi aptius potuerit inferi, nullus in omni fabula invenitur locus, quoniam nullus est, ubi id malum accidisset

der Einbildungskraft, Wunden, Eiter und Beulen sehen, wo sie nicht sind, und dieses Spiel derselben beschäftigt uns zu unsrer Zufriedenheit.

incommodius et importunius. Accidit enim tum, quam in summo Philoctetes versatur periculo, ne veniat Ulysses, moraue afferat perniciem. Fugam acceleranti nihil magis erat optandum, quam ut morbus cessaret, saltem donec conscendisset navem. At secus cedit res: inveterati morbi, qui nunc divino jussu redire videtur, novum sentit impetum. Et gravius nos commovet haec nunc immissa calamitas, quo maiore laetitia affectus noster erat animus quum omni, quae antecesserat, actione, tum extremis chori verbis, qui postquam melico carmine commemoravit omnia Philoctetae mala, versu 718. seqq. ait.

νῦν δ' ἀνδρῶν ἀγαθῶν

παιδὸς ὑπανήσας

εὐδαίμων ἀνύσει,

καὶ μέγας ἐκ κείνων

ὅς νιν ποντοπόρῳ

δούρατι, πλήθει πολλῶν μηνῶν

πατρώαν ἄγει πρὸς αὐλάν et q. f.

Sed quod ad ipsam morbi invasionem attinet, et iteratos morbi impetus, quorum alter altero esset

vehementior, Philocteten experiri quum intelligitur, ex ejus clamore magis magisque aucto et pluries repetito, tum ex iis, quae Philoctetes de morbi sui natura dicit v. 758.

ἡκει γὰρ αὕτη διὰ χρόνου, πλάνοις ἴσως
ὥς ἐξεπλήσθη.

et v. 807.

ὥς ἤδ' ἐμοὶ
ὄξεϊα φοιτᾷ, καὶ ταχεῖ ἀπέρχεται.

Et primum quidem doloris sensum ubi silentio nequit amplius superare Philoctetes, in clamorem erumpit v. 732. 736. 739. Fit novus et gravior morbi impetus, quem pluribus verbis exprimere jubet ejus vehementia v. 742 seq. Denuo novam vim sentit doloris v. 783. 784, qui adeo crescit, ut mortem sibi expetat. At summam affectionem, quam somnus sequitur, patitur v. 814 seqq. Clamat autem Philoctetes invitatus, nec nisi doloris sensus nimius rumpit silentium, quo naturam primum vincere studuit, ut patet e verbis Neoptolemi v. 730.

τί δὴ ποθ' ὧδ' ἐξ οὐδενός
λόγου σιωπᾶς.

Idem ejusdem Neoptolemi verba significant v.
740.

τί ποτὲ πέπονθας; οὐκ ἔρεῖς; ἀλλ' ὅδ' ἔσει
σιγηλός; ἐν κακῷ δὲ τῷ φαίνει κυρῶν.

Omniū autem id maxime observandum
est: Philocteten nunc haec mala pati, morbo-
que afflicto in scena ostendi non eo consilio,
ut animi ejus fortitudo et constantia exhibea-
tur voluntatisque vis habeat, in quo exproma-
tur, sed ut ad summam dejectus calamitatem
miserationem maximam excitet. Namque ut
sublime ejus ingenium exploraretur, liberaeque
voluntatis vis exerceretur, non morbi dolores
poeta jubere eum debebat experiri, quos nosset,
quorumque naturam longa consuetudine ita ha-
bebat cognitam, ut facilius et aequius ferre pos-
set vel vehementissimum eorum impetum. Ne-
que miseriae, in qua hoc in loco versari vide-
mus Philocteten, magnitudo tam in doloris sen-
su, quo afficitur, posita esse videtur, quam in
periculo, cujus cogitatione ejus animus excru-
ciatur, ne morbi foedissimi fastidio adductus fi-
dem non praestet Neoptolemus, ipsumque solum

relinquat. Quo timore maxime agitatus primum doloris vehementioris sensum dissimulat, nec nisi, ubi servare amplius nequit, silentium rumpit clamore, quo se prudenter deinde fingit Deorum implorasse auxilium in navigatione praestandum. Quod repressi doloris consilium aperte significat versu 742.

*ἀπόλωλα, τέκνον, κού δυνήσομαι κακὸν
κρύψαι παρ' ὑμῖν.*

et v. 763. Neoptolemi verbis: *τί δῆτα δράσω;* maxime perterritus ait:

μή με ταρβήσας προδῶς.

Versu autem 782. ubi novum sentit morbi impetum, spe prope omni abjecta, fore, ut cum Neoptolemo in patriam possit navigare, dicit:

ἀλλ' οὖν δέδοικα, μή ἀτελὴς εὐχὴ, τέκνον.
et paulo post v. 788.

*προσέρχεται τόδ' ἐγγύς, οἳ μοι μοι τάλας,
ἔχετε τὸ πρᾶγμα, μή φύγητε μηδαμῇ.*

Quid? quod, postquam morbum mox cessaturum esse monuit, v. 807. seqq. dextram sibi

dare jubet Neoptolemum, fidemque his ejus
verbis accipit:

ἐμβάλλω μενεΐν.

Comparetur v. 869 seqq. quibus, quantopere
timuerit, ne solus in insula relinqueretur, signi-
ficat:

*οὐ γὰρ ποτ', ὦ παῖ, τοῦτ' ἂν ἐξηύχης' ἐγώ,
τλῆναι σ' ἐλεινῶς ὥδε τὰ μὰ πῆματα
μεῖναι.*

In quo animi angore et timore, ne non reditu-
rus sit in patriam, atque in hac aerumnosa
conditione amplius sibi sit vivendum aut ab
Ulyffe homine inimicissimo telis Herculeis pri-
vetur, totius hujus fabulae partis quaerenda est
defensio. Et longius quidem debebat produci
morbi invasio, ut diutius Philoctetes isto timore
vexaretur iteratoque dolore de consilio in pa-
triam redeundi exsequendo denique desperare
cogeretur. Jam vero facile intelligitur, vix ve-
rendum fuisse Philoctetae, ne non promissis sta-
ret Neoptolemus, nisi morbus, quo vexabatur,
esset ejusmodi, ut et tetro hominis afflicti

conspectu et morbi gravissimi diuturnitate adductus mentem mutare posset, fideque fracta Philocteten in insula solum relinquere. Debat igitur poeta rem ita instituere, ut Philoctetes et acerrimis cruciatus doloribus et vultu distorto et clamore interdum expressis horrorem injiceret vulnerisque foedo odore et cruore ex ulcere destillante fastidium crearet Neoptolemo *). Atque augeretur necesse erat hic Philoctetae metus illo nuncio, ab Achivis Neoptolemo strui insidias. Namque, etiamsi Philocteten in patriam secum abducere volebat, nunc ne debere quidem videbatur diutius hic morari, nisi ab hostibus capi mallet, quam Philocteten aerumnis suis relinquere. In tanto rerum discrimine nihil accidere Philoctetae poterat importunius, magisque abominandum, quam hic morbi impetus, qui prohibebat abitum, neque vix poterat non Neoptolemum jubere fuga

*) Spectatores autem hic sensus ne tangeret, non erat verendum, ubi et Philoctetae et Neoptolemi ingenium, ac ratio, quae inter utrumque intercedebat, habebat, quod retineret animum.

quam primum salutem petere, et, quem servare promiserat, infelicissimum deferere. Pertinet autem hoc malum ad earum rerum genus, quas Fatum hominum consiliis objicit, et quibus ipsius voluntati eos cogit obsequi, tantoque aptius est tragoediae, quanto magis, quod contentionis, quam Fatum cum prima persona iniit, indicat vehementiam, commotionem spectatorum auget sensumque tragicum excitat. Et maxime quidem animum tangit miseratio, quum timere videmus Philocteten falso illo nuncio simulataque Neoptolemi amicitia deceptum, quod timendum non est, et incurrere fraudis nescium in perniciem, quam vult effugere. In manus scilicet tradit v. 763. seqq. Neoptolemo tela, in quibus prope solis salutem habet positam, ipseque abjicit, quod unum superest, vitae praesidium. Ac tuendum quidem hoc Herculis donum praebet hosti, veritus, ne, quando somno sopitus jaceret, ab Ulyssae interea adveniente sibi eriperetur. Jam enim, ubi Neoptolemus tela possidet, quorum capiendorum causa maxime venerat, invictisque spoliatum Philocteten sagittis, propter quas unice erat metuendus,

humique prostratum ac prorsus inermem somno
 videt sopitum, quidni timeamus, ne fraudem
 perficiat, itaque Philocteten relictum aut perire
 aut ex Fati voluntate secum Trojam navigare
 jubeat. Quodcunque instet primae personae
 periculum, id in promptu est, pessima quaevis
 timere spectatorem oportere, et anxio animo
 exspectare, quid Neoptolemus facturus sit, utrum
 Fati voluntatem exsecuturus, an miseratione
 ductus fidem praestiturus sit Philoctetae. Sic
 nos maxime retinet Neoptolemus, in cujus vo-
 luntate videntur nunc esse omnia posita, dum
 miserrimum Philocteten videmus vires morbo
 fractas somno reficere.

13

Alterum, quod posui, harum observationum genus, versatur in emendandis quibusdam locis hujus fabulae. Nam etiam post novissimam *Brunkii* Sophoclearum fabularum recensitionem, cujus sagaci ingenio diligentique cura plurimi loci sunt expediti, non paucos tamen superesse, aut injuria ab interpretibus tentatos, aut conjecturis non tam emendatos, quam depravatos, aut denique, quorum difficultates omnino essent, quantum mihi constaret, a VV. DD. praetermissae, et aliorum me docuit judicium et, quam ipse institueram, harum fabularum maxime *Philoctetae* lectio. In qua tragoedia saepius pertractata quum nullius interpretis auctoritatem secutus, quidquid de singulis locis videram ab aliis notatum, examinarem; nonnullas nonnunquam lectiones inveni, de quarum veritate mihi non persuaderetur. Quas quidem emendare quum conarer, nonnulli fuerunt loci, quorum veram mihi viderer lectionem invenisse. Quorum locorum numerum ab *Hermanno*, Viro mea laude superiore, admodum laetor esse

auctum. Qui Vir quum tanta sit humanitate, ut eorum studium, qui litteras ab hac virtute dictas colunt, ita, ut qui maxime, incendat, nutriat regatque consilio, alios mihi suppeditavit locos, quos emendandos notasset, de aliis, in quos qualescunque scripseram observationes, ad marginem interdum adspersit animadversiones, quarum eas, quibus quid de hoc vel illo loco judicasset, innuerat, ut meas ornarem, addidi.

Diversa autem est eorum, quae de singulis locis scripsi, ratio. Et primum quidem in Codicum paucitate, qui Philocteten continent, nonnunquam ad unum bonarum lectionum fontem, Aldinam dico editionem, recurrendum fuit, e qua ut plurimae lectiones a Brunkio essent receptae, supererant tamen, quae vel integrae viderentur esse restituendae, vel ita certe comparatae, ut levissima facta litterarum mutatione, quid verum esset, exhiberetur. Sed ubi etiam hic omnium praestantissimus liber haerentem animum destituebat, conjecturam adhibere ausus sum. Quae quidem ex conjectura factae emendationes, quamquam cavendum esse sciebam,

ne audaciores justis harum rerum iudicibus viderentur et juvenilem levitatem temeritatemque prae se ferrent, non omnino tamen hoc genus putavi esse refugiendum, quod vel a subtilissimo quoque critico non solum non repudiatum, sed etiam commendatum est. Quidni enim, si, accurata cujusque loci instituta lectione, ubi examinata sunt omnia, quae ad loci intelligentiam aliquid faciunt, de sensus sanitate, est desperandum, ad conjecturae confugiamus probabilitatem, id arbitantes scriptorem dedisse vel scribere certe potuisse, quod ab ingenio suppeditatum ratio pro vero jubet habere. Et ut saepe certo dici nequeat, veram esse, quam inveneris, lectionem, ne pigeat tamen sententias contulisse de rebus, quae maxime ad ingenium acuendum, mentis vires exercendas sensumque veri et pulcri excitandum videntur esse hominibus datae. Est autem artis criticae ea prima et saepe difficillima pars, ut, quae in quoque veterum scriptorum loco sit vitii sedes, non sentiamus, sed certis legibus constituamus. Quod si semel cognoveris, saepe simul ipsam veram lectionem inveneris, quamquam in tanta locorum diversitate

non defunt, in quibus vix probabile quidquam
 suppeditet ingenium. Quod ubi mihi accide-
 rat, vel in aliud tempus emendationem visum
 est transmittere, vel doctorum et sagacium ho-
 minum relinquere ingeniis. Ex aliorum Viro-
 rum DD. maxime *Gedikii*, *Brunkii*, *Wakefieldii*
 emendationibus quae probarentur, praeter pau-
 cas, quas habebam, quo confirmarem, eas tan-
 tum uberius exposui, quae non omnino verae
 esse viderentur. Ita facere licebat non perpe-
 tuum, quem dicunt, in totam hanc fabulam
 scribere auso commentarium, sed tantummodo
 observationum in nonnullos ejus locos speci-
 men exhibituro. E quo scribendi consilio
 factum est, ut textum graecum non integrum
 recudi curarem, sed cuique loco, quem attinge-
 rem, graeca verba e *Brunkii* recensione prae-
 ponerem.

V. 54 seqq.

Ut Neoptolemus Ulyssis mandata cognoscat,
et, quae sint socii partes, audiat, v. 54. interro-
gat: τί δῆτ' ἄνωγας;

ΟΔΥΣΣΕΥΣ.

τὴν Φιλοκτῆτου σε δεῖ
ψυχὴν ὅπως λόγοισιν ἐκκλέψεις λέγων.
ὅταν σ' ἐρωτᾷ τις τε καὶ πόθεν πάρει,
λέγειν, Ἀχιλλέως παῖς· τόδ' οὐχὶ κλεπλέον·
πλεῖς δ' ὥς πρὸς οἶκον, ἐκλιπὼν τὸ ναυτικόν
σφράτευμ' Ἀχαιῶν, ἔχθρος ἐχθήρας μέγα,
οἱ σ' ἐν λιταῖς σφείλαντες ἐξ οἴκων μολεῖν,
μόνην ἔχοντες τήνδ' ἄλωσιν Ἰλίου,
οὐκ ἠξίωσαν τῶν Ἀχιλλείων ὅπλων
ἐλθόντι δοῦναι κυρίως αἰτουμένῳ·
ἀλλ' αὐτ' Ὀδυσσεῖ παρέδοσαν· λέγων ὅς' ἂν
ἔελῃς καθ' ἡμῶν ἔσχατ' ἐσχάτων κακῶν.
τούτων γὰρ οὐδὲν μ' ἀλγυνεῖς· — —

Quod v. 55. legitur participium λέγων, magnae interpretibus fuit offensionī. Viderunt enim, λέγων cum ἐκκλέψεις non posse coniungi, quum λόγοισιν proxime praecedat. Et Gedikius quidem λόγοισιν mutavit in δόλοισιν. Quae conjectura quamquam confirmari videtur, versu 101. paullo infra laudando; tamen sic quoque, quoniam λέγων prorsus redundat, est, in quo haereas. Neque probatur verbum σκοπεῖν, quod Brunkins pro λέγων restituendum esse censet, quippe et audacior haec est conjectura, neque necessaria lectio. Namque ut non intelligitur, quo pacto e σκοπεῖν λέγων oriri, vel hoc illatum illius locum potuerit facile occupare; ita ne necessario quidem ad δεῖ addendum est verbum, quod bene potest subintelligi. Denique Wakefieldius, plena distinctione post λέγων sublata, scribit βλέπων, ita ut structura verborum magis ad sensum, quam ad grammaticas leges instituta, locum infinitivi sustineat. Verum etiamsi liceret tales dictiones rariores scriptori obtrudere; SS. Mathaeo tamen auctore,

quem unum V. D. laudavit, Sophocleae orationi verbum βλέπειν vix intulerim pro ὁρᾶν, Φροντίζειν. Locus leniore emendatione videtur posse juvari, ut, nonnisi ultima littera alterius versus in finem alterius translata, scribatur

τὴν Φιλοκτῆτου σε δεῖν

ψυχὴν ὅπως λόγοισιν ἐκκλέψεις λέγων

Et λέγειν quidem sic centies apud tragicos occurrere constat, ut sit *jubere*, cf. statim v. 101,

λέγων σ' ἐγὼ δόλῳ Φιλοκτῆτην λαβεῖν.

et Oedip. Col. 856:

μὴ ψαῦειν λέγων.

Sensus est: *curare te jubeo, ut verbis Philocteten capias*. Eodem autem modo, quo hic omissum est ὁρᾶν, idem verbum subintelligendum est in Ajac. v. 557.

δεῖ σ' ὅπως πατρὸς

δείξεις ἐν ἐχθροῖς οἶος ἐξ οἴου τράφης.

Deinde λέγειν, quod sequitur v. 57, pendere e λέγω, nemo non videt. Tum post κλεπτέον

directa oratione Ulysses loqui incipit, ut solemus in vita communi. Neque enim cum Wakefieldio hunc verborum ordinem puto esse constituendum — λέγειν δὲ, ὥς πλεῖς. Longe convenientius Ulysses dicit: *navigas autem domum h. e. simulas navigare domum* et q. seqq. Quae sermonis ratio continuatur usque ad v. 64, ubi verba λέγων ὅσ' ἂν et q. s. varie sunt explicata. Ac Brunkius quidem et Wakefieldius etiam hoc participium λέγων e λέγειν v. 57. pendere arbitrantur. Gedikius legi jubet λέγ' οὖν. At probabilius referendum est λέγων ad ἀλγυνεῖς, quod sequitur, ita ut γὰρ, quod structuram verborum turbare videtur, ex familiaris sermonis consuetudine putetur esse adhibitum, sensusque redeat huc: *quaecunque contra nos vel pessima quaevis dixeris, eorum nullo crimine me offenderis.* Παρέδοσαν autem videntum est, an satis graviter dictum sit. Forsitan scribendum est προύδοσαν sed ea (arma) Ulyssi prodiderunt, quo verbo significatur nefarie tradita esse Achillis arma alii, quam ejus filio. Quo infestius autem odium in Atridas et ipsum

Neoptoleum Ulysses jubet simulare, (compara-
res ea, quae statim sequuntur) eo aptius esse
putaverim verbum, quod aliquam innuit invi-
diam. Aliter se res habet in illo ipso loco, ubi
fraudem facit Neoptolemus v. 372. Ibi Ulysses
suam et Atridarum causam defendens recte di-
cit, quod huic sententiae est contrarium:

Ναὶ, παῖ, δεδώκασ' ἐνδίκως οὗτοι τὰδε.

Accedit, quod metro hac ratione consulitur,
quod, quamquam in sede tertia trimetrorum non
improbatur dactylus, hoc loco tamen quum post
παρέδοσαν plenius interpungendum sit, videtur
isto pede pessumdari. Nam ut in fine versus
tragici, exhaustis jam pulmonibus, solutione
longae syllabae aegre celeritas et vis numeri
augetur, (vid. Hermannus in Praefatione ad
Eurip. Hecubam p. XLIII.) ita, quodocunque
ad finem vergit oratio, etiam in medio versu
permutatione longarum et brevium syllabarum
aucta numeri celeritas displicet. Quamquam
tragicorum lectio haud magnam vim huic argu-
mento docet essetribuendam.

In eadem oratione, cujus partem tractavimus, Ulysses pergit sic:

ἔξοιδα καὶ φύσει σε μὴ πεφυκότα
 τοιαῦτα φωνεῖν, μηδὲ τεχνᾶσθαι κακά.
 ἀλλ' ἡδὺ γάρ τοι κτῆμα τῆς νίκης λαβεῖν.
 τόλμα· δίκαιοι δ' αὖθις ἐκφανούμεθα.

Magnam offensionem habet καὶ ante φύσει.
 Scio etiam natura te non esse ad talia dicenda
comparatum: quasi quis πεφυκὼς esse possit
 alia re, quam φύσει. Ineptum esse καὶ, sensit
 etiam Wakefieldius, qui legendum esse censet
 καὶ ἰ. e. εἰ καὶ — ἀλλὰ — *quamvis te no-*
verim — tamen. Quae emendatio vereor ut satis
 apta sit negligentiori, quod in omni hoc loco
 regnat, dicendi generi, et defendi possit haec
 particulae καὶ collocatio. Scribendum esse vi-
 detur ἔξοιδα δὴ Scio sane, te natura non esse
 eum, qui talia loquaris, malaque machineris. Ve-
 rum tamen, dulce enim est, victoriam deportasse,
 rem suscipe. δὴ enim indicat, vere aliquid dici:

et in communi sermone haec dictio vernacule
ferme sic reddi potest: *ich weiss wohl*. In his
conjunctionibus frequenter erratum est mala
pronunciatione litterarum η et $\alpha\iota$. Post $\alpha\lambda\lambda\alpha$
autem, quod cum $\tau\acute{o}\lambda\mu\alpha$ conjungere mallet
et post $\lambda\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\nu$ commate interpungendum est.
Quamquam enim recte $\alpha\lambda\lambda'$ — $\lambda\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\nu$ con-
junguntur; facit id tamen aliquid, quod solent
tragici ejusmodi sententias generatim valentes,
verbis, quorum rationem continent, ita post
 $\alpha\lambda\lambda\alpha$ inferere: vid. *Elect.* v. 256.

$\alpha\iota\sigma\chi\acute{\upsilon}\nu\omicron\mu\alpha\iota$ μὲν, — — — —

$\alpha\lambda\lambda'$, ἡ βία γὰρ ταῦτ' ἀναγκάζει με δεῖν,
ζύγγωτε.

Oed. Col. 624. $\alpha\lambda\lambda'$, οὐ γὰρ αὐδᾶν ἠδὲ τὰ
νίκητ' ἔπη,

ἔα μ' ἐν οἷσιν ἠρξάμην — — — —

V. 150. seqq.

Chori verba sunt haec:

μέλον πάλαι μέλημά μοι λέγεις, ἀνάξ

Φρουρεῖν ὅμμ' ἐπὶ σῶι μάλιστα καιρῶ.

In Ald. veteribusque Codd. post ἀναξ additae leguntur voculae τὸ σὸν, quae quum metro respuerentur, vexarunt plerosque interpretes. Brunkius e margine in textum illatas eas esse, malumque censet interpretamentum vocabuli ὄμμα, ad quod subaudiatur potius ἐμόν. Probabilius tamen statuëretur hoc interpretamentum pertinere ad verba ὄμμ' ἐπὶ σ. μ. κ. ut τὸ σὸν Φρουρεῖν idem sit quod Φρουρεῖν, ὁ. ε. σ. μ. καίρω tuam rem custodire, tuis commodis infervire:

ita Electr. 74. — — σοὶ δ' ἤδη, γέρον,
τὸ σὸν μελέσθω βάντι Φρουρεῖσαι χρέος.

et ejusd. fab. 252. ἐγὼ μὲν, ὦ παῖ, καὶ τὸ
σὸν σπεύδουσ' ἄμα
καὶ τοῦμόν αὐτῆς ἦλθον.

Scribendus igitur foret locus sic: — ἀναξ,
Φρουρεῖν, ὄμμ' ἐπὶ σὸν μάλιστ' αὖ καίρω

ut vigilem, oculo ad tuam maxime utilitatem (intento) ut nominativus absolutus esse putetur, omisso participio. Eodem modo interpunctum

video esse a Wakefieldio. Vereor id ne errore factum sit typographico. Nam parum sibi constans V. D. verba *Φρουρεῖν ὄμμα* in nota vult esse *vigilem oculum servare*, in versione autem scribit: *rem dicis mihi — observare oculos tuos maxime cum opus est*. Jam quamquam illud *τὸ σὸν* in textum venire potuisse intelligatur, vix tamen mihi persuadebitur, omnino respuestas esse has voculas, quas habent Aldus et veteres Codices. Neque vero probatur sententia quam fundit Brunkii lectio. Etenim verba *Φρουρεῖν --- καιρῶ*, quae vocabulum *μέλημα* explicant, superflua sunt, quoniam idem exprimere debent, quod Neoptolemus chorum jusserrat versu 148 et 149:

*πρὸς ἐμὴν αἰεὶ χεῖρα προχωρῶν,
πειρῶ τὸ παρὸν θεραπεύειν.*

Quid igitur chorus hanc sententiam repetit? Non repetit, censeo, sed novam haec verba continent sententiam choro quam maxime accommodatam, modo *τὸ σὸν* (subintellecto ἐστὶ) suo loco restituatur. *Quod me jubes curare*, ait

chorus, jam diu curae mihi fuit, tuum est, tuis commodis inservire. Nemo sane aliquid in his verbis desiderabit, adeo bonum sensum praebent. Ejiciendum igitur esse puto istud ἀναξ, quod ad λέγεις videtur esse additum, ut intelligeretur, qui esset, quocum chorus loqueretur, de qua tamen re non debebat dubitari. Scribendum igitur esse videtur:

μέλον πάλαι μέλημά μοι λέγεις, τὸ σὸν,
Φρουρεῖν ὅμμι' ἐπὶ σῶ μάλιστ' αἰετῶ

Frequenter autem additum videmus in ejusmodi oratione nomen ejus, qui compellatur, ut τέκνον, παῖ et al. eodem modo, quo talia non raro male omissa a librariis desideramus, aut deprehendimus esse commutata.

V. 157 seq.

Chorus interrogat Neoptolemum:

τίς τόπος, ἢ τίς ἔδρα τὴν' ἔχει στίβον;
ἔναυλον ἢ θυραῖον;

Wakefieldio fatis liquet rescribendum esse τίς ἔχει στίβος, ad vocem scilicet ἔναυλον

redire nomina τόπος et ἔδρα; ad στίβος autem, vocab. θυραῖον. Cui lectioni non alium video inesse sensum, quam hunc, *quis locus, quae sedes, quae via habet intus aut foris versantem*, h. e. in quo loco, qua sede, qua via versatur Philoctetes, qui aut intus, aut foris est: quasi tertio aliquo possit esse loco. Sic inepte addita sunt verba ἐναυλον ἢ θυραῖον. Locus est expeditus, modo observes, chorum non audivisse, quae Ulysses locutus antea fuerat cum Neoptolemo, neque vidisse Philoctetae domicilium. Quare nunc certior fieri cupit de loco et conditione Philoctetae, idque paulo concitatus pronuntiatis complectitur verbis his: τίς τόπος et q. s. Et statim quidem intelligitur, ut verba τίς τόπος; idem valent quod v. 154. χῶρον τίν' ἔχει; ita vocem τίς ἔδρα respondere superiori λέγ' αὐλαίς ποίας ἐνεδρος ναίει. Quibus nunc novam addit quaestionem: τίν' ἔχει στίβον, ἐναυλον ἢ θυραῖον h. e. *fertne ejus vestigium intus an foras, estne in specu, annon?*

Lugubris [—]chorici carminis hic est finis:

βαρεῖ-

α δ' αἰθυρόσομος

ἄχω τηλεφάνης πικρᾶς

οἰμωγᾶς ὑποκούει.

Sic scripsit Brunkius pro οἰμωγᾶς ὑπόκειται:
genitivos enim πικρ. οἰμ. e nomine τηλεφ.
non pendere, sed verbum requirere, a quo re-
gantur: id esse non posse ὑπόκειται. Jam igitur
vertit: *Tristis autem loquaci ore procul re-
sonans Echo acerbis ejulatibus respondet.* Opti-
ma fane haec est sententia. De vulgata tamen
lectione videndum est, a qua illa Brunkii emen-
datio nimium quantum recedit. Wakefieldius,
qui pro αἰθυρόσομος, quod in versu antistro-
phico male respondet verbis παλάμαι θνητῶν,
reponendum esse censuit veram, opinor, lectio-
nem αἰθυρόγλωσσος, ab Hesychio per αἰθυρό-
σομος explicatam; de verbi ὑπόκειται potesta-
te haec habet: *Quisquis alteri subjaceat, quiescit,*

eo, qui opprimit, quiescente; excitatur autem et libere movetur altero surgente. Et ad hanc notionem accommodari videtur figurata Sophoclis locutio: quoties scilicet cientur Philoëtetae gemitus, una cietur Echo. Vereor, ne obscuram, falsam, ideoque non gratam obtruserit V. D. Sophocli imaginem. Echo nusquam cogitatur sub eo, qui clamat, latere, multo minus sub ejus voce: neque subjacere alteri necessario est ab eo opprimi, neque vocabulum *oppressionis* cogitare nos jubet de *motione* ejus, qui modo ab *oppressione* est liberatus. Gedikius mavult ὑποκεύθει, hoc sensu: Echo procul resonans ejulatus illius abscondit, ut evanescant in aëre irriti, nec ad aures cujusquam perveniant. Verum Echo hoc habet proprium, ut, quicquid audiat, palam faciat, quod etiam aperte declarant h. l. vocabula αἰθυρόγλωσσος et τηλεφαιήs. Accedit, quod versu 1459. Philoëtetes suam vocem repercussam esse dicit monte, et ipse chorus ἀντίτυπον σῆλόνον Philoëtetae memorat, de quo loco postea dicemus. Chorus haec dicit: Philoëtetes solus est in hac regione, neque quemquam habet secum,

nisi, quae ejus gemitibus respondere solet; Echo. Cogitatur autem Echo ut Nympha, quae in monte aut sylva jacet recondita, ubi exspectat sonos, quos reportet: vid. Ovid. Metam. III. 355 — 400. Quid igitur, si scribatur:

βαρεῖ-

ας δ' ἀδυρόγλωσσος

ἄχω τηλεφανῆς πικρὰς

οἰμωγᾶς ὑπο κεῖται.

Jacet Echo procul resonans (resonat) cum acerbis gemitibus, (ejulatu Philoctetae excitata.) Intel- ligitur autem τηλεφανῆς κεῖται idem esse, quod μακρόθεν φαίνεται, procul auditur, vid. Hesych. qui ad τηλεφανῆς habet μακρόθεν Φαινομένη. Clamat autem Echo, quando luget Philoctetes, clamat ad gemitus vel cum gemiti- bus Philoctetae. Sic occurrit ὑπὸ in Electr. 630. ubi Clytaemnestra ait:

οὐκουν ἐάσεις οὐδ' ὑπ' εὐφήμου βοῆς

θῦσαι μ', επ. — — —

in Eurip. Bach. 156.

μέλπετε τὸν Διόνυσον

βαρυβρόμων ὑπὸ τυμπάνων

in Ion. 498.

Βαρειᾶς autem est scribendum propter metrum, quod recte se habet in versu antistr. ὦ παλάμαι θνητῶν; neque quisquam dubitabit in chorico carmine duo epitheta ad unum nomen sine conjunctione referre, cuius rei exempla sunt frequentissima. Attamen, etsi excusari poterit vulgata hujus loci lectio ὑπόκειται, aut, quod parum recedit, sejunctim scriptum ὑπο κεῖται non tamen satis gravis esse videtur haec dictio, et indigere emendatione, quam me doctior inveniatur.

V. 212 seqq.

Postquam Philoctetae clamorem audivit, chorus haec dicit:

οὐκ ἔξεδρος, ἀλλ' ἐντοπος ὦνῆρ,

οὐ μολπᾶν σύριγος ἔχων,

ὥς ποιμὴν ἀγροβότας, ἀλλ' ἢ

που πῆλαιον ὑπ' ἀνάγκας

βοᾷ τηλωπὸν ἰωάν, ἢ ναὸς

ἄξενον αὐγάζων ὄρμον.

προβοᾷ γὰρ τι δεινόν.

Verba οὐ μολπαὶν σύριγος ἔχων frigere cenſet Wakefieldius, ſcripſiſſe Sophoclem, οὐ μολπαὶν σύριγος ἦχων divinationi ſuae manifeſto ſuffragari Scholiaſtae explicationem οὐ βοᾷ τερπόμενος σύριγι, ὡς ποιμήν. At in magno V. D. verſatus eſt errore, quod ejus conjectura propter metrum ferri nequit. Reſpondet enim verſus antiſtr.

ἢ που τῇδ' ἢ τῇδε τόπων;

glyconeus polyſchematiſtus, h. e. antiſpaſtus cum choriambo, in cujus altera parte etſi loco choriambi dipodia jambica adhiberi poteſt, haec tamen unum ordinem continere debet. Quare in hoc ſyllaba, quae ante ultimam eſt, neceſſario brevis eſſe debet, ut in medio ordine, vid. Hermannus de metr. p. 223. Ceterum ne pura quidem dipodia jambica locum haberet, quandoquidem in antiſtrophā eſt choriambus, cui dipodiam jambicam dare quae ei reſpondeat, equidem ab Hermanno ſaepe monitus religioni ducam. Structura verborum totius loci eſt haec: ὦνῆρ οὐκ (ἐſτί) ἐξεδρος, ἀλλ' ἐντοπος, οὐκ

ἔχων μολπὰν σύριγγος, ἀλλὰ ὑπ' ἀνάγκης
 βοᾷ τηλωπὸν ἰωάν, ἢ που πταίων, ἢ αὐγάζων
 ἄξενον ὄρμον ναός. Chori sententia haec est:
Iste vir non intus est sed foris et sonus ejus quem
audimus non est cantus fistulae, sed clamor, quem
edit et q. f. Verba οὐκ ἔχ. μολπ. σύρ. α. β.
 quae idem valent, quod καὶ οὐ μέλπει σύριγγι,
 ἀλλὰ βοᾷ, explicavit Scholiastes: οὐ βοᾷ τερ-
 πόμενος σύριγγι, ἀλλὰ τάχα προσκόπτων,
 ὑπὸ τῶν βασιάνων βοᾷ. Quam non ineptam
 Scholiastae lectionem cur cum Brunkio mutemus
 scribente οὐ βοῇ τερπόμενος σύριγγος, ego
 certe non video.

V. 225. seqq.

Philoctetes Neoptolemum ejusque socios ex
 habitu Graecos esse opinatus sic loquitur:

Φωνῆς δ' ἀκοῦσαι βούλομαι, καὶ μὴ μ' ὀκνῶ
 δείσαντες ἐκπλαγῆτ' ἀπηγριώμενον
 ἀλλ' οἰκτίσαντες ἄνδρα δύσηνον, μόνον,
 ἔρημον ὧδε καὶ φίλον κακούμενον,
 Φωνήσατ' εἶπερ ὥς φίλον προσήκετε.

Lectio *ὄκνω δέισαντες ἐκπλαγῆτ'* Reiskius et Wakefieldius offensi sunt propter tautologiam, quae fieret per *δέισαντες* et *ἐκπλαγῆτε*. Et ut prior quidem horum VV. DD. scripsit *λεύσσοντες ἐκπλαγῆτ'*, ita Wakefieldius censet Sophoclem scripsisse aut:

καὶ μὴ μ' ὄκνω

εἰζαντες, ἐκπλαγῆτ' ἀπηγριώμενον

aut:

δέισαντες, ἐκτραπῆτ' ἀπηγριώμενον.

Vulgata nihil habet offensionis, modo verbum *ἐκπλήττεσθαι* cogitetur esse, quocunque modo commoveri. Sic Aeschyl. Choeph. 230. *χαρᾶ μὴ ἔκπλαγῆς φρένας. ὄκνός* autem h. l. est *haesitatio*, (Hesych. *ὄκνεῖ, δέδοικε, δειλιά, εὐλαβεῖται, οὐ βούλεται*) *cunctatio*, quae e metu existit, *anxietas animi*, qua perculsi videbantur esse Neoptolemus ejusque socii, quippe timebant efferatum Philocteten *δέισαντες ἀπηγριώμενον*. Quae quum ita sint, in promptu est, *δέισαντες* multo gravius esse, quam, quae Viri

Docti reponi jufferunt vocabula, neque redundare. Sententia enim est haec: *ne efferratum me exhorrescentes animi haesitatione occupemini, ut nimirum alloqui me non audeatis, sed commiseratione mei potius commoti mecum loquamini.* Pariter vexavit interpretes locus qui sequitur. Omnes Libb. habent καλούμενον. Id mendosum judicans Brunkius, scribit κακούμενον, quod jam in mentem venit Gedikio. At esse certe debebat καὶ φίλως κακούμενον. Wakefieldius vult legi χωλούμενον *claudicantem*, quod propter conj. καί, quae adjectivorum ad ἄνδρα pertinentium seriei finem facit, non ferendum est. Ceterum de veritate suae conjecturae nec his verbis persuasit: *anne Philoctetes, dum caetera mala studiose recenseret, maximi omnium erat obliturus, et cujus in sequentibus, ut par est, passim meminit? Nullus credas.* Philoctetes aperte se miserum esse declarat (δύσηνον), quatenus solus sit et amicis prorsus destitutus, ita ut, quo jam primum post decem ferme annos laetatur, conspectu popularium solitudinis magis sentire videatur acerbiter, eaque imprimis proposita

illorum excitare commiserationem. Vulgata lectio ferri nequit: nam loci, in quibus positum esse dicitur καλεῖσθαι pro εἶναι, aut ita sunt comparati, ut ad famam provocetur, ut, si quis se hujus vel illius appellat filium, aut ubi καλεῖσθαι est *haberi quo aliquo*. Jam vero hic Philoctetes profecto non dicit: *existimor esse infelix*, sed *vere sum*. Locum expedit Hermanus, qui quae scripsit ad meae scriptionis marginem, ut huic commentationi accedat aliquid ornamenti, liceat commemorare: *Ego, inquit, unius litterae mutatione locum sanandum arbitror, καλώμενον, exsulem, vid. Oed. T. 1506. Oed. Col. 1363. Eur. Phoen. 1699. inprimis autem simillimum locum Medae 512 — 515.*

εἰ φεύξομαι δὲ γαῖαν ἐκβεβλημένη
 φίλων ἔρημος, σὺν τέκνοις μόνη μόνοις,
 καλὸν γ' ὄνειδος τῷ νεωτὶ νυμφίῳ,
 πτωχοὺς ἀλᾶσθαι παῖδας, ἢ τ' ἔσωσά σε.

Infeliciter eandem emendationem fecerunt in Aesch. Agam. 1286.

V. 295. seqq.

Philoctetes ubi conditionem suam, quae inde ab expositione fuerit, describit, haec ait :

εἴτα πῦρ ἂν οὐ παρῇν,
ἀλλ' ἐν πέτροισι πέτρων ἐκρίβων, μόλις
ἔφην' ἄφαντον φῶς, ὃ καὶ σῶζει μ' αἰεί.
οἰκουμένη γὰρ οὖν στέγη πυρὸς μέτα
πάντ' ἐκπορίζει, πλὴν τὸ μὴ νόσειν ἐμέ.

*Tum ignis deerat ; at silex silice trita aegre edebat
abstrusam flammam quae etiam me semper servat.
At vereor, ne non dixerit Philoctetes, se ser-
vari, saluum praestari igne, qui, ut verba do-
cent, quae sequuntur, non praebet valetudinem.
Sequi certe debebat : Nam omnia mihi praebet
praeter valetudinem. Dicit autem haec : Nam
domus, quae habitatur cum igne, (si ignem conti-
net) omnia suppeditat ; igitur non ignis solus.
Illius autem sententiae vim sic minui in promptu
est. Videndum est, ne verba sint corrupta.
Suidas sub verb. ἄφαντον φῶς habet ὃ καὶ
σῶζοι μ' αἰεί. Sensus non tam mutatus evadit,
ut ferri possit, immo peior redditur : ignis, qui*

etiam me semper conservet. Etenim prorsus sic non quadrat sententia quae sequitur. Adduxit tamen me haec Suidae lectio, ut scribendum esse existimarem ὁ καὶ σώζοιμ' αἰεί, *quem (ignem) etiam semper conservem*, h. e. quem etiam ligno super foco posito, dum licebit, nutriam. Cui sententiae causa statim subiungitur haec generaliter expressa sententia: *Tectum enim quod ignem continet, omnia suppeditat.* Sic etiam Scholiastes hunc locum reddidit: ἡ οἰκία ἡ μετὰ πυρὸς οὔσα, καλῶς διοικεῖται. Dicitur στέγη non ἡ στέγη: igitur non solum Philoctetae specus, sed quaecunque domus ignem continens πάντ' ἐκπορίζει, πλὴν —. Excipitur igitur aliquid τῶν πάντων, scil. valetudo, (τὸ μὴ νοσεῖν) quam tale domicilium non praebere dicitur, cuinam? num soli Philoctetae? profecto non! sed cuicunque, qui in ejusmodi domo habitat. Cur igitur ἐμέ? generalem esse oportet omnem sententiam, hoc modo:

πλὴν τὸ μὴ νοσεῖν τινά.

Quemadmodum nimirum non semel factum est in Codicibus, ut quae generaliter expressa

essent, librarii, ad quam personam deberent referri, adnotarent superscriptis ejusmodi pronominibus; facillime potuit scribi ἐμέ, si οἴκουμένη στέγη aut de Philoctetae specu erat acceptum, aut ad eum translatum.

V. 319. seqq.

Ad ea, quae Philoctetes de injuria narravit ab Atridis sibi illata, respondet Neoptolemus:

ἐγὼ δὲ καὺτὸς τοῖςδε μάρτυς ἐν λόγοις,
ὥς εἶσ' ἀληθεῖς, οἶδα, συνίυχὼν κακῶν
ἀνδρῶν Ἀτρειδῶν, τῆς τ' Ὀδυσσέως βίας.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

ἦ γάρ τι καὶ σὺ τοῖς πανωλέθροισι ἔχεις
ἔγκλημ' Ἀτρεΐδαις, ὥς γε θυμοῦσθαι παθών;

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ

Θυμὸν γένδοιτο χειρὶ πληρῶσαι ποτε,
ἔν' αἰ Μυκῆναι γνοῖεν, ἢ Σπάρτη θ', ὅτι
χὴ Σκυῖρος ἀνδρῶν ἀλκίμων μήτηρ ἔφυ.

Vitium inesse puto versui 319. Nusquam reperi in tali dictione praeposit. ἐν. Dicunt enim Graeci aut μάρτυς τοῖςδε λόγοις aut τῶνδε λόγων. Scribendum esse videtur:

ἐγὼ δὲ καὐτὸς τοῖςδε μάρτυς ὧν λόγοις.

Quod dictum est pro ἐγὼ δὲ καὐτὸς μάρτυς τοῖςδε λόγους οἶδα, ὥς εἶσ' ἀληθεῖς. Cui conjecturae favet Scholiastae horum verborum explicatio, καὶ γὰρ νῦν μάρτυς εἰμὶ τοῖς ὑπὸ σου λεγομένοις. Ceterum ut participium ὧν sic frequenter occurrit Aeschyl. Agam. 1619 et 1630 et al. I. ita ὧν et ἐν in Codd. non raro commutantur, propter litterarum ὦ et ε transverfarum similitudinem.

Verba, quae sequuntur, magnopere vexarunt interpretes. Alii κακῶν retulerunt ad ἀνδρῶν, ut Toupius, qui in Emendatt. in Suid. T. I. p. 134. scribi jubet:

συντυχῶν κακοῖν
ἀνδροῖν Ἀτρεΐδαϊν, τῇ τ' Ὀδυσσέως βίᾳ.

quasi Ulysses non sit in numero κακῶν. Brun-
 kius vulgatam tuetur, constructionis hujus usum
 defendens locis, ubi verbum compositum strui-
 tur cum casu, quem simplex regit. Negat au-
 tem Porfonus in Append. ad Toup. p. 445. verba
 ἐντυγχάνειν et συντυγχάνειν genitivo prae-
 poni: exempla, quae in hanc regulam peccent,
 emendasse Toupium. Recte, ubi haec verba
 significant alicui occurrere, incidere in aliquem.
 Quodsi praepositio ad omissam aliquam perso-
 nam pertinet, neque ad id, quod quis adipisci-
 tur, quidni adsciscat verbum compositum ge-
 nitivum, quem simplex postulat? Certius mihi
 videor hoc contendere, quum jam versu 314.
 Attridae et Ulysses essent commemorati, h. l.
 Sophoclem debuisse dicere aut: τῶν κακῶν
 ἀνδρῶν, Ἀτρεϊδῶν, aut omittere ἀνδρῶν. Vix
 enim usquam in tali nexu inveneris ἀνδρὲς
 Ἀτρεΐδαι, sed οἱ ἀνδρὲς Ἀτρεΐδαι, aut οἱ
 Ἀτρεΐδαι, vel Ἀτρεΐδαι simpliciter. Wakefiel-
 dius vult scribi αὐτῶν τ' Ἀτρεϊδῶν. At esse
 debebat αὐτῶν, Ἀτρεϊδῶν τε τῆς τ' Ὀδυσσεύως
 Βίας. Illud ἀνδρῶν mihi videtur esse spurium

et interpretamenti caussa super κακῶν scriptum.
Forſitan haec dedit Sophocles:

συντυχῶν κακᾶ
κακῶν Ἀτρειδῶν τῆς τ' Ὀδυσσέως βίας.

Quodſi admodum frequenti librariorum errore
ex ea, quae ultimarum ſyllabarum α et ων eſt
in Codicibus MSS. ſimilitudine, κακᾶ abierat
in κακῶν; non ineptum erat interpretamen-
tum alterius κακῶν, id quod poſtea in locum
poſterioris κακῶν irrepiſit, ἀνδρῶν. Diverſo
autem caſu non raro occurrit κακός his poſi-
tum, ut Oedip. Col. 595. qui eſt locus huic ſi-
millimus:

πέπονθα, Θήσευ, δεινὰ πρὸς κακοῖς κακᾶ.
Eurip. Hecub. 885. — τὸν μὲν κακὸν
κακὸν τι πάσχειν.

Ac τυγχάνειν, quod genitivum rei plerumque
habet adjunctum, ſimiliter ut noſtro loco legitur
Oed. Col. 1168 ὅστις ἂν σου τοῦτο προς-
χρήζοι τυχεῖν Philoct. 509 — ὅσσα μηδεὶς
τῶν ἐμῶν τύχοι φίλων, ubi tamen verba τῶν

ἐμῶν Φ. non pendent e τύχοι. Sensus igitur est hic: *qui tecum, h. e. ut tu, mala a malis Atridis et Ulyssē expertus sum. Nec repugno, si quis scribere velit σὺν τυχών.*

V. 324. vulgata lectio haec est:

Θυμῷ γένοιτο χεῖρα πληρῶσαι ποτε.

Vocabulum Θυμῷ intelligitur pertinere aut ad γένοιτο, aut ad πληρῶσαι. Illud facere jubet Scholiastes, qui habet εἶθε γένοιτό μοι ὠργισμένῳ ὄρμησις κατ' αὐτῶν καὶ τὴν δύναμιν ἐνδέξασθαι καὶ τιμωρῆσαι αὐτούς. Πληρῶσαι, quo Hesych. explicat verbum κορέσαι et χεῖρα nempe μαιμῶσαν Φόνου, fundunt hunc sensum: *utinam irato mihi contingat satiare manum.* At vereor, ne vocab. Θυμῷ idem sit, quod ἐμοί, quum verb. Θυμοῦσθαι jam praecesserit, itaque hoc insigni versus loco vim prope nullam habeat. Quodsi ad πληρῶσαι pertinet, sensus est: *utinam ira h. e. caede contingat satiare manum.* Attamen poeta, puto, si hoc voluisset, scripsisset Φονῷ γένοιτο χεῖρα πληρῶσαι ποτε,

quae non admodum audax est conjectura propter similitudinem litterarum Θ et Φ; non tamen commendatur eo, quod non satis cohaeret cum antecedentibus, nimisque gravem et vehementem exprimit sententiam, Aeschilo quam Sophocle digniorem. Wakefieldius inversa vult esse verba, ac videtur ipsi Sophocles pro re hoc loco rei causam posuisse. Si lyrica carmina exceperis, vix tamen in Sophoclis senariis, opinor, talia occurrere, ideoque ab hac familiari oratione hanc rationem esse alienam. Brunkii igitur amplexus sum elegantem non minus, quam facilem emendationem *θυμὸν γένοιτο χεὶρὶ πληρῶσαι ποτε*. Etenim ut *ω*, quod in Codd. scribitur *ωι*, facillime abire poterat in *ον*, et frequenter a librariis cum hoc commutatum est; ita, si semel pro *θυμὸν* scriptum fuerat *θυμῶ*; legi amplius non poterat *χεὶρὶ*, sed *χεῖρα*. Est autem *χεὶρὶ* dativus instrumenti, cujus notio vix potest abesse, quem esse vult Brunkius. Sententia evadit haec: *utinam iram manu explere contingat*.

V. 442. seqq.

Philoctetes Neoptolemum de Therfite percontatur his verbis:

ἀλλὰ Θερσίτης τις ἦν
ὃς οὐκ ἂν εἴλετ' εἰσάπαξ εἰπεῖν, ὅπου
μηδεὶς ἐώη τοῦτον οἷσθ' εἰ ζῶν κυρεῖ;

Brunkius sic vertit: *sed Therfites erat quidam, qui sibi nunquam temperabat, quin plus semel diceret, quod ne semel quidem audire quisquam vellet. At certe non expressa sunt haec: ὅπου μηδεὶς ἐώη, quae hunc sensum praebent: ubi nemo permetteret dicere. Atqui tacere solebat Therfites, quando quis, ut Ulysses apud Homerum, vetabat loqui. Potius id dicere debebat Philoctetes: Therfites verba saepe loquacius faciebat tum, quum ei permittebatur. Nullus igitur dubito, scribendum esse ὅπου μεθεὶς ἐώης: ubi non curans permetteres, h. e. ubi non curaretur ejus sermo. Sic ait Electra apud Soph. v. 628.*

ὄρα; πρὸς ὀργὴν ἐκφέρει μεθεῖσά μοι
λέγειν ἢ χεῖροισι;

ubi in C. est *παρεῖσα* et glossema *ἐνδοῦσα*. Cum *ἐάν* autem conjuncta ejusmodi participia occurrunt, ut Oed. Col. 363.

ἐγὼ τὰ μὲν παθήμαθ', αἶ' παθόν, πάτερ,
ζητοῦσα τὴν σὴν, ποῦ κατοικοῖη, τροφὴν
παρεῖσ' εἰάσω. et

Ajac. 754. est *μηδ' ἀφέντ' ἐάν*,

Et ortum quidem esse videtur illud vitium mala pronunciatione, qua si semel *μηδεῖς* erat scriptum, deinde scribi oportebat *ἐώη*. Secundam autem personam pro tertia incerta et non definita non raro adhiberi docuit Brunkius ad Trachin. v. 2.

V. 490 seqq.

Ubi Philoctetes Neoptolemum rogat, ut in Euboeam ipsum abducatur, his verbis utitur:

καὶ κεῖθεν οὐ μοι μακρὸς εἰς Οἶτην στόλος,
Τραχινίαν τι δείραδα, καὶ τὸν εὖροον
Σπερχεῖον εἶσαι, πατρὶ μ' ὡς δείξης φίλῳ
ὃν δὴ παλαί' ἄν εξότου δέδοικ' ἐγὼ
μή μοι βεβήκοι πολλά γὰρ τοῖς ἱκμένοις

495. ἔσπελλον αὐτὸν ἱκεσίους πέμπων λιτάς,
αὐτόσπολον πέμψαντά μ' ἐκσῶσαι δό-
μους.

ἀλλ' ἢ τέθνηκεν, ἢ τὰ τῶν διακόνων,
ὥς εἰκὸς, οἶμαι, τοῦμόν ἐν σμικρῷ μέρει
ποιούμενοι, τὸν οἶκαδ' ἠπειγον στόλον

500. νῦν δ' εἰς σὲ γὰρ πομπὸν τε καὐτὸν ἄγ-
γελον

ἦκω, σὺ σῶσον, σὺ μ' ἐλέησον, εἰσορῶν
ὥς πάντῃα δεινὰ καὶ πικινδύνως βροτοῖς
κεῖται, παθεῖν μὲν εὖ, παθεῖν δὲ θάτερα.

Brunkius librorum fidem secutus v. 491. anapae-
stum inferre non dubitavit nullo pacto feren-
dum. Vitari enim perita verborum collocatione
poterat hic pes, cujus omnes syllabae ne sunt
quidem in uno vocabulo, vid. *Hermannus* in
Praefat. ad Eurip. Hecub. p. LX. *Toup*ii sen-
tentiam, δεράδα a poeta esse scriptum, sequi-
tur Wakefieldius, qui Hesychio voc. δέρας
restituendum esse putat pro δέρις, quod nus-
quam legatur. Et vera quidem etiam mihi

videtur haec esse lectio. Ceterum, quod ad locum illum attinet Trachin. 292, quo excusat Brunkius anapaesti usum in senario, is videtur esse emendandus. Nimirum Lichas Dejanirae ait :

Φρόνει νῖν (Herculem) ὥς ἤζοντα, τοῦτο γὰρ
 λόγου
 πολλοῦ καλῶς λεχθέντος ἡδίστον κλύειν.

ΧΟΡΟΣ.

ἀνασσα, νῦν σοι τέρψις ἐκφανῆς κυρεῖ
 τῶν μὲν παρόντων, τῶν δὲ πεπυσμένη λόγῳ.

Respondent sibi hoc loco verba τοῦτο γὰρ — κλύειν et τέρψις κυρεῖ σοι τῶν δὲ πεπυσμένη λόγῳ scil. nuntii. At nullo pacto verbum πυνθάνεσθαι cum genitivo rei struitur, neque ad λόγῳ pertinere potest, quandoquidem Lichas solus antea fuerat locutus, et laetum attulerat nuntium. Scribendum est necessario τὰδε πεπυσμένη λόγῳ. Frequenter enim in Codd. litterae α et ων in fine verborum commutantur. Forsitan tamen hoc vitium irrepsit eo,

quod praecefferat τῶν μὲν, ita ut bis scriberetur, quod semel poni debebat. Versu 493. vix ferri posse puto lectionem librorum vett. et Schol. παλαι' αὖν. Ad παλαιά, quod attice ponitur pro παλαιόν, Brunkius subaudiendum esse censet εἶεν. Triclinius scripsit παλαιόν, forsitan e Codd. vnde difficilius iudicium. Certius dici hoc poterit, versu sequente lectionem Cod. B. βεβήκη esse praeferendam, quoniam δέδοικα praecessit, quod praesentis vim habet ideoque postulat conjunctivum.

Ἔστελλον, quod in omnibus libris legitur, Brunkius esse vult pro μετέστελλον, et vertit: *Multa enim hinc solventibus mandata ad eum (patrem) dedi, supplices mittens preces, ut ipse navibus advectus domum me abduceret.* Wakefieldius dubitat, an ἱκμένοις, (pro quo ἱγμένοις esse legendum, siquidem ἱκμενος ubique sit secundus, Hermannus me docuit) idem sit, quod διὰ τῶν ἱγμένων ἢ ἀφιγμένων ἐνταῦθα καὶ πεπορευμένων, ut Schol. explicat. Locum restituere conatur conjectura: ἔτελλον, αὐτόν.

Structura verborum haec est: *πολλὰ γ. τ. ἰ. ἔτελλον, ἱκεσίους πέμπων λιτάς, αὐτὸν αὐτόστολον π.* et q. f. Vereor tamen, ne verbum *ἔτελλον* sic prope redundet, quoniam sensus idem foret, si scriptum esset: *πολλὰ γὰρ διὰ τῶν ἱγμ. ἱκ. πεμπ. λ. α.* et q. f. Et quomodo antiqua illa lectio est orta? num per eos, qui male distractam esse viderent structuram, mirati, quod *αὐτὸν* positum esset inter duas voces, quae maxime erant coniungendae? Hi sane recte viderunt. Philoctetae mens haec est: *vereor, ne pater meus sit mortuus. Saepe enim eum per eos, qui huc venerunt, rogavi, ut me domum abduceret. Quam sententiam ita expressit: saepe per advenas eum arcessivi rogans, ut etc.* *Στέλλειν* h. l. est idem, quod *μεταστέλλειν* cf. v. 60. h. fab. *οἱ σ' ἐν λιταῖς στείλαντες ἐξ οἰκῶν μολεῖν*, ubi pronomen *σε* pendet a *στείλαντες*; *μολεῖν* autem eodem modo est adhibitum, quo 1349. *κούκ ἀφῆκας εἰς Αἴδου μολεῖν*. Dativus autem *τοῖς ἱγμένοις*, quem potius ablativum appellarim, esse pro *διὰ τῶν*

ἰγμένων, extra dubitationem ponitur loco Antig.
164. ubi Creon chorum compellat sic:

ὑμᾶς δ' ἐγὼ πομποῖσιν ἐκ πάντων δίχας
ἔστειλ' ἵκεσθαι.

Quem locum Schol. explicat per διὰ τῶν πομ-
πῶν ὑμᾶς μετεκαλεσάμην. Et sic quidem in-
telligitur, πολλά esse adverbialiter adhibitum
pro πολλάκις, neque satis recte hunc locum
vertisse Brunkium.

Versus 500 et 501. sententia haec est:
*Nunc autem, ad te enim venio, qui (me) ipse ab-
ducas et nuncies (patri). Αὐτὸν vero cur non
etiam ad πόμπον pertinet? Sane esse debebat
πόμπον τὸν αὐτὸν τ' ἄγγελον, vectorem eun-
demque nuncium. Sed si ad patrem transvehe-
batur, quid opus erat nuncio? Dixerat Philocte-
tes v. 488: aut domum tuam aut ad patrem me
traducas. Vereor tamen, ne pater mortuus sit.
Nam saepe per eos, qui huc interdum venerunt,
eum rogavi, ut me arcesseret. At aut mortuus
est, aut nuncii, quibus mandata dedi, rem male*

curarunt. Jam sequi debebat: *Nunc autem tu me serva, νῦν δὲ σὺ σῶσον.* Sic verba εἰς σὲ γὰρ — ἤκω sunt superflua, quia continent causam, quae hic non debebat commemorari, quia ^{non} est gravior iis, quas jam memoraverat Philocteres v. 478.

δράσαντι δ' ὦ παῖ, πλεῖστον εὐκλείας γέρας
εἰ μὲν μόλω 'γὼ ζῶσ' πρὸς Οἰταίαν χθόνα.
et v. 484.

νεῦσον, πρὸς αὐτοῦ Ζηνὸς ἱκεσίου, τέκνον,
πείσθῃτι. προσπιτνῶ σε γόνασι etc.

Recte autem dixisset: *nunc ad Te venio, Tu me serva.* Quam sententiam, puto, gravius sic expressit: *quum pater me arcessere nequeat, hac miserrima conditione ad te venio, neque per nuncios, sed ipse rogo, ut tu patris vicem sustineas, me abducas.* Quid multa? Sane recte scripssisset:

νῦν δ' εἰς σὲ πόμπον, τέκνον, ὧδ' αὐτάγγελος
ἤκω, σὺ σῶσον etc.

Est autem, quo hujus conjecturae excusetur audacia. Et αὐτάγγελος quidem, quod, ut multa

alia cum αὐτός composita αὐτόστολος v. 496.
 αὐτόκλητος Trach. 392, occurrit v. 568, facile
 divisim poterat scribi a librariis, propter syllaba-
 bam *ον* quae solet per compendium superscribi.
 Unde fieri facile potuit, ut, posteriore syllaba
 vocabuli τέκνον omissa, scriberetur τεκ αὐτ,
 quod legeretur τε καὺτ. Quod si semel erat
 factum, αὐτὸν ἄγγελον debebat scribi, quippe
 quum per particulas cum πόμπον conjunctum
 ad Neoptolemum videretur esse referendum.
 Τέκνον, quod ubique legitur, h. l. commode
 blandam exprimit Neoptolemi compellationem.
 Deleto autem γάρ, quod nullo pacto ferendum
 est, quid aptius esse poterat, quam ὦδε, quod
 pro οὕτως non raro occurrit ut v. 1160.

τίς ὦδ' ἐν αὖραις τρέφεται;

Miseram scilicet suam conditionem ob oculos
 sic ponit Neoptolemo. Et hoc ὦδε quidem com-
 plectitur verba v. 466.

ἔρημον ἐν κακοῖσι τοῖςδ' οἷοις ὄραϊς.

et id esse puto, quo referantur, quae sequuntur:

vide quam caduca sit hominum fors, ut is, cui bene sit, aliqua calamitate facile possit obrui.

V. 528. seqq.

Verba sunt Neoptolemi:

μόνον θεοὶ σώζοιεν ἔκ γε τῆσδε γῆς
ἡμᾶς, ὅποι τ' ἐνθενδε βουλόμεσθα πλεῖν.

Quid γε hoc loco? Coniunctio τε, quae sequitur, docet scribendum esse:

ἔκ τε τῆσδε γῆς.

V. 570. seqq.

Neoptolemo, qui interrogavit, cur non etiam Ulysses ad expeditionem contra se suscipiendam profectus sit, nauta his respondet:

κεῖνος γ' ἐπ' ἄλλον ἄνδρ', ὁ Τυδέως τε παῖς
ἔστελλον, ἥνικ' ἐξανηγόμεν ἐγώ.

ΝΕΟΠΤΟΛΕΜΟΣ.

πρὸς ποῖον ἂν τόνδ' αὐτὸς οὐδύσσευσ ἐπλει;

Sic scripsit Brunkius: vereor, ut usquam occurrat articulus cum nomine proprio per crasin

conjunctus. Et abest egregie in Cod. B. qui habet :

πρὸς ποῖον αὖ τόνδ' αὐτὸς αὖ Ὀδυσσεύς
ἐπλεῖ;

Illud αὖ bis positum sane est Sophocleum. Neque vero intelligitur, quid hoc loco sibi velit nomen Ulyssis, quod superscriptum esse videtur vocabulo αὐτός, quum praecessisset ὁ Τυδέως παῖς. At non dubitare licet, quin αὐτός ad Ulyssē sit referendum, de quo sermo antea magis fuerat, quam de Diomede Ulyssis comite. Excidisse igitur arbitror vocabulum, cuius locum occupavit istud Ὀδυσσεύς. Et quamquam difficile est certo dicere, quid Sophocles scripserit, in promptu tamen est, scribere eum potuisse:

πρὸς ποῖον αὖ τόνδ' αὐτὸς αὖ στελῶν ἐπλεῖ;

Paullo ante enim quum praecessisset verbum στέλλειν, quod apud nostrum frequenter esse arcessere, satis constat; eodem verbo more eorum, qui familiariter loquuntur, uti poterat Neoptolemus. Ita sensus foret hic: *ad quemnam arcessendum ipse navigavit?*

V. 676. seqq.

Choricum carmen quod sequitur, multis laborat vitiis. Brunkius sic scripsit:

Λόγω μὲν ἐξήκουσ', ὅπωπα δ' οὐ μάλα,
 τὸν πελάταν λέκτρων ποτὲ τοῦ Διὸς
 Ἰξίονα, κατ' ἄμπυκα δὴ
 δρομάδα δέσμιον ὥς ἔλαβ' ὁ
 680. παγκρατῆς Κρόνου παῖς·
 ἄλλον δ' οὐ τιν' ἔγωγ' οἶδαι
 κλύων, οὐδ' ἐσίδον μοῖρα
 τοῦδ' ἐχθίονι συντύχοντα θνατῶν,
 ὅς οὐδ' ἔρξας τιν', οὔτε νοσφίσας,
 685. ἀλλ' ἴσος ἐν ἴσοις ἀνὴρ,
 ὦλυσθ' ὦδ' ἀναξίως.
 τόδε θαῦμ' ἔχει με,
 πῶς ποτε, πῶς ποτ' ἀμφιπλήκτων
 ῥοθίων μόνος κλύων, πῶς
 690. ἄρα πανδάκρυτον οὕτω βιοτὰν κα-
 τέσχεν,

ἦν αὐτὸς ἦν πρόσουρος, οὐκ ἔχων βάσιν,
 οὐδὲ τιν' ἐγχώρων κακογείτονα,
 παρ' ᾧ στόνον ἀντίτυπον
 βαρυβρῶτ', ἀποκλαύσειεν

695. αἵματηρόν· οὐδὲ γ'
 ὅς τ' αὖν θερμότητάς αἱμά-
 δα, κηκιομέναν ἐλκέων
 ἐνθήρου ποδὸς ἡπίοισι φύλλοις
 κατευνάσειεν.

Chorus commiserationis sensum exprimit, quem
 excitavit Philoctetae conditio.

In his primum intelligitur, articulum τοῦ
 ante Διός, quem in veteribus Codd. et Aldina
 omissum, a Triclinio autem exhibitum inseruit
 Brunkius, esse alienum, deesse autem articulum,
 quem postulat oratio. Scribendum est:

τὸν πελάταν λέκτρων ποτὲ τῶν Διός.

In versibus sequentibus, qui non respondent
 antistrophicis, primum non recte se habet illud

Ἰξίονα, cui respondeat παρ' ὧ, στόνον. Et vereor,
ne a librario hoc nomen superscriptum sit, ut
intelligeretur, qui esset ille πελάτης λέκτρων
τῶν Διός, quem vel pueri norunt. Deleto au-
tem hoc nomine bene respondent verba

κατ' ἄμπυκα δὴ δρομάδα

illis:

παρ' ὧ στόνον ἀντίτυπον.

Similiter, quae sequuntur, ob antistropham, quae
bono procedit rhythmō, emendanda sunt. Quae
emendatio mihi quidem sic visa erat instituenda,
ut pro δέσμιον scriberetur vocabulum, quod
idem valeret,

δὲ τον ὥς ἔλαβ' ὁ

παγκρατῆς Κρόνου παῖς

quibus responderent v. 694.

βαρυβρῶτ' ἀποκλαύ-

σειεν αἵματηρόν.

At Hermannus faciliore modo hunc locum me
jubebat emendare. Quapropter sic scripsi:

κατ' ἄμπεκα δὴ δρομάδ' ὥς

βάλε δέσμιον ὁ —

ἔβαλε eleganter dedit Wakefieldius pro ἔλαβε.

Deinde, quum interpunctio, quae est in strophico carmine post *παῖς*, eadem sit post *αἶμα-
τηρόν*, claudendi versus sunt his vocabulis. Iam vero si versu 695. οὐδὲ ad sequentem versum refertur, is non omnino recte se habet, quippe non respondet strophico versui.

Expungendus igitur est articulus *τὰν* ante *θερμοτάταν*, qui in tali nexu in strophicis plerumque non additur. Idem fiat necesse est particulae *γε*, quam, quum a vulgata abesset, neque ad sensum requireretur, metri causa, alieno tamen loco, Brunkius inseruit. Jam vero versus 696 et 697. qui, ut nunc leguntur, pessime sic sunt distributi, ut prope omni rhythmico careant, jungendi sunt, ut choriambos cum basi audias:

οὐδ' ὅς θερμοτάταν αἶμαδα κηκιομένην

έλκεων.

Cui versui egregie respondet antistrophicus :

ἄλλον δ' οὐ τιν' ἔγωγ' οἶδα κλύων, οὐδ' εἰδὼν
μοίρα.

Sed ad versum 698. nos vertamus, in cuius sententia multum laborarunt interpretes. Et recte quidem monuerunt *Lessingius*, (vid. *Laoc.* p. 35. seqq.) *Gedikius* et *Brunkius*, κακογείτονα, *malum vicinum*, non aptum praebere sensum, si acceperis cum Scholiasta, qui haec habet: οὐ μόνον, ὅπου καλὸν οὐκ εἶχε γείτονα, ἀλλὰ οὐδὲ κακὸν παρ' ᾧ et q. seqq. Verum nihilo magis debebat ἐγχεῶν ad τινὰ referri, et κακογείτονα verti *malorum vicinum, socium*. Repugnat etiam *Schützius* V. I. in *Diatribē in Soph. Philoct.* v. 687 — 712 anno 1786. edita, qui monet κακογείτονα non esse *socium malorum*, (*Miserum enim, inquit, Philoctetae solatium fuisset, socios malorum habuisse*) sed *vicinum mali* h. e. *hominem, qui ob viciniam ei, qui in malis versatur, succurrere et subvenire possit*. Talem enim describi v. 169. seqq. Verum ut huius loci sententia multo copiosius est expressa, sic, ut

potius ex hoc illud *ζύντροφον ἔμμα*, quid sit, videatur posse explicari, ita de priore Schützli sententia non omnino mihi persuasum est. Cicero Tusc. III, 33. *Ne illa quidem, inquit, firmissima consolatio est, quamquam et usitata est et sane prodest: Non tibi hoc soli.* E qua quidem cogitatione frequenter apud Tragicos repeti solatium, testantur loci a Brunkio ad Soph. Electram allati et a Valkenario in Diatr. p. 179. In Electrae versu 153. quum chorus consoletur Electram his verbis,

οὐ τοι σοὶ μούνα, τέκνον,
ἄχος ἐφάνη βροτῶν,

quidni hoc loco chorus, qui constat sociis Neoptolemi, nautis, parumque exculti ingenii hominibus, lugeat Philocteten hoc ultimo quoque solatio destitutum, quod sciat, non soli sibi tanta mala accidisse? Nihilominus tamen *κακογείτων* est *malus vicinus*. Alia enim est ratio verborum *κακομαάντις*, qui est, *ὃς μαντεύεται κακά*, et *κακότεχνος* et eorum, quorum verba non rectum casum regunt, ut *κακόδουλος*,

quod *malum servum* denotat, non *eum*, qui *malo homini servitium praestat*. Consentit Scholiaſtes, qui poſt inepta illa verba habet, quae etiamſi ipſa non veram ſententiam exhibent, ad veritatem tamen propius adducunt. Sunt autem haec: οὐδὲ τινὰ ἐγχώρων ἔχων, παρ' ᾧ δὴ τὸν κακὸν γείτονα τὸν αἵματηρὸν στόνον ἀποκλαύσειε. τὸ κακογείτονα γὰρ οὐ πρὸς τοὺς ἐνοικοῦντας, ἀλλ' εἴπερ τις ἐτύγχανεν αὐτῷ συνοικῶν, ὁ τούτου στόνος κακογείτων ἂν ἦν ἐκείνῳ. Recte igitur Scholiaſtes κακογείτονα retulit ad στόνον, nec niſi in eo fuit falſus, quod hunc malum gemitum non Philoſtetae, ſed alius ex vicinis eſſe voluit. Similiter apud Aeſchyl. Prometh. 205. μέριμναι dicuntur γείτονες καρδίας. Neque non poterant gemitus a monte repercuſſi calamitatis ſenſum augere propterea, quod ſolus audiebat. Schützii autem huius loci emendatio vereor, ut facilitate et elegantia commenderetur. Eſt haec:

παρ' οὗ στόνος ἀντίτυπος
βαρυβρῶτ' ἀποκλαύσειεν αἵματηρόν

totumque illum locum vertit ubi solus erat incolae, pedibus minime valens, neque quemquam insularum infortunii sui vicinum habens, a quo (i. e. cujus) gemitus (gemitibus Philoctetae) respondens graviter vulneratum (et) cruentum hominem deploraret, nec qui fervidum sanguinem ex ulceribus laesi serpentis morfu pedis scatentem lenibus verbis sisteret.

V. 730.

Philocteten, qui doloris sensum silentio studet reprimere, Neoptolemus specum intrare jubet his verbis:

ἄρπ' εἰ θέλεις, τί δὴ, ποθ' ὦδ' ἐξ οὐδενός
λόγου σιωπᾶς καπὸπληκτος ὦδ' ἔχη.

Offendit hoc alterum ὦδε male repetitum. Vix dubitare licet, quin scripserit Sophocles:

καπὸπληκτος ὥς ἔχει.

Nam secundam personam singularis numeri in indicat. pass. ab Atticis per εἰ formatam esse docuerunt plures, quos vide apud Hermannum in proleg. ad Hecub. p. XXVI, ubi de hac scriptura

omnino dictum est. Illud ὥς autem, in quod mutavi ὡδε, ita nominibus saepe postponi neminem fugit, vid. Koen. ad Gregor. p. 210.

V. 971. seqq.

Ut Neoptolemus mentem mutet sibi que tela reddat, Philoctetes sic loquitur:

οὐκ εἶ κακὸς σὺ πρὸς κακῶν δ' ἀνδρῶν
μαθῶν

ἔοικας ἥκειν αἰσχροῖς, νῦν δ' ἄλλοισι δούς,
οἷς εἰκός, ἐκπλει, τὰ μὰ μοι μεθεῖς ὅπλα.

Verba νῦν δ' ἄλλοισι δούς magnae sunt offensionis. Nunc ubi aliis reddidisti, quibus par est, naviga, redditis mihi telis. Universe si valent, quis hanc sententiam: suum cuique redde, sic exprefferit, aliis redde, quibus par est? Deest id, quod dare jubet. Sermo fuit de Atridis et Ulyssae, a quibus Neoptolemus pessima quaevis didicisset, πρὸς κακῶν et q. seq. nunc (sic necessario loqui debet Philoctetes) mitte istorum societatem, neque adhiberi te amplius patiaris ad tam nefaria negotia, aliis te committe, quibus decet uti.

νῦν δ' ἄλλοις σε δούς
οἷς εἰκός, ἔκπλει, τὰμά μοι μεθεῖς ὄπλα.

Saepius occurrit δοῦναι ἑαυτὸν τινὶ, confer.
vers. 84. ubi Ulysses Neoptolemum blande allo-
quitur:

δὸς μοι σεαυτὸν, etc,

ad quem locum videndus est Brunkius. In ean-
dem hunc locum emendandi rationem Wake-
fieldium incidisse ut magnopere sum laetatus,
ita miratus sum, Virum Doctum eos, quibus se-
det Neoptolemus, censere Philocteten esse ejus-
que voluntatem. Enimvero si ea est mens,
cur Philoctetes discedere eum jubet? nihilque
rogat amplius, nisi ut arma relinquat? Ἄλλοι
sunt, quicunque meliores sunt Attidis et Ulyssē.
Qua Philoctetae admonitione commotus Neopto-
lemus pleno haesitationis animo ait:

V. 974.

τί δρῶμεν ἄνδρες;

Neoptolemus tela porrigit, at intercedit Ulysses
his verbis:

ὦ κακίστ' ἀνδρῶν, τί δρᾷς;
οὐκ εἰ μεθεῖς τὰ τόξα ταῦτ' ἐμοὶ πάλιν;

Wakefieldius, *versum*, inquit, *concupio equidem, quasi dubitantis inter interrogantem et affirmantem*: Certe mihi non is *hos arcus restitutum*? ubi *pronomem elegantissime redundet*. Tum scribendum esset ταῦτά μοι, neque verus is esset sensus, quum Ulysses antea non possedisset arma ab Hercule Philoctetae tradita. Pronomen ἐμοὶ jam docet, Ulysses se nunc opponere Philoctetae. Mens ejus haec est: *Quid facis? cur, pessime, huic porrigis tela, quae mihi potius erant tradenda?* πάλιν h. l. est *contra*, de qua significatione in verbis compositis frequentiore vid. Hoogeveen. de partic. Qua adhibita explicandi ratione non opus est Gedikii conjectura, hunc versum Philoctetae esse restituendum post v. 973. Silente adhuc Neoptolemo perrexisse putat Philocteten; *annon abis restituto mihi arcu?* Egregie sane, modo non opus esset orationis intercapedine, qua concessa multa saepe congiungi possunt. Et, si recte sentio, orationis gravitas hac ratione minuitur. Philoctetes enim quum

saepius rogasset, ut arma redderet, nunc denique valere eum jubet cum animi quadam constantia, qua animus infirmus neque prorsus depravatus solet facilius moveri et flecti quam precibus. Accedit, quod *μεθεῖς* in duobus se excipientibus versibus bis dictum aures offendat. Brunkius sic vertit: *O pessume omnium, quid agis? non abibis, relicto mihi hoc arcu?* Sic sane vertendum est, ut bonus evadat sensus. Nimirum per interrogationem exprimit, quod erat imperandam, quod solet in vita communi fieri etiam tum quum aliquid primum jubemus facere.

V. 994. seq.

Ulysses Philocteten Trojam sequi jubet his:

ἢ δ' ὁδὸς πορευτέα.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

οὐ φημ' ἔγωγε

ΟΔΥΣΣΕΥΣ

φημί, πειστέον τάδε.

Ἐγωγε non tam Philoctetae videtur tribuendum esse quam Ulyssi. Quis enim responderit

Philoctetae simpliciter: *dico*, sed *Ego vero ju-*
deo. Respondere igitur Philocteten statuendum
 est οὐ Φημί. Quae verba excipit Ulysses sic:
 ἔγωγε aut quod gravius foret, ἐγὼ δὲ Φημί:
 πειστέον τάδε.

V. 1026. seqq.

Ulysssem conviciis execrans Philoctetes ait:

ἐμὲ δὲ τὸν πανάθλιον
 ἐκόντα πλεύσανθ', ἐπὶ αὖ ναυσὶ ναυα-
 βάτην,

ἄτιμον ἔβαλον, ὥς σὺ Φῆς, κεῖνοι δὲ σέ.
 καὶ νῦν τί μ' ἄγετε; τί μ' ἀπάγεσθε;
 τοῦ χάριν;

1030. ὅς οὐδὲν εἰμί, καὶ τέθνηχ' ὑμῖν πάλαι.
 πῶς, ὦ θεοῖς ἔχθιστε, νῦν οὐκ εἰμί σοι
 χολός, δυσωδής; πῶς θεοῖς ἔξεσθ',
 ἐμοῦ

πλεύσαντος, αἰθεῖν ἱερά; πῶς σπέν-
 δειν ἔτι;

αὕτη γὰρ ἦν σοι πρόφασις ἐκβαλεῖν
 ἐμέ.

1035. κακῶς ὀλοισθ'. ὀλεισθε δ' ἡδίκηκότες
 τὸν ἄνδρα τόνδε, θεοῖσιν εἰ δίκης μέλει.
 ἔξοιδα δ' ὥς μέλει γ'. ἐπεὶ οὐ ποτ' ἂν
 στόλον
 ἐπλεύσατ' ἂν τόνδ', οὐνεκ' ἀνδρὸς
 αἰθλίου,
 εἰ μὴ τι κέντηρον θεῖον ἦγ' ὑμᾶς, ἐμοῦ.

Versu 1028. quae verborum structura, ellipsis inaudita! κεῖνοι δὲ (φησὶ) σὲ (ἐμὲ ἐκβεβληκέναι). Sed ne haec quidem vera videtur esse sententia. Nam unde Philoctetes, ab Atridis Philoctetae expositionem Ulyssi tribui, acceperat? Longe simplicior huic loco inesse debet sententia haec: *illi me, ut tu dicis, exposuerunt, tu vero hoc scelus patraasti. Quid igitur? scribendum est:*

ἄτιμον ἔβαλον, ὥς σὺ φῆς, κεῖνοι, σὺ δέ.

Ad σὺ δὲ repetendum ἔβαλες: *tu vero me eiecisti.*

De versu 1032. Brunkius sic scribit: „*Libri omnes, πῶς θεοῖς εὐξέσθ' αἰθεῖν ἱερά; quod vertunt:*

Quomodo diis vouebitis sacra crematuros? Atque Philoctetae ejulatus non impediebant, quin vouerent, sed quin peragerent sacra. Mendosum esse εὐξέσθ' nemo non vidit; mutari debuit in ἔξέσθ', id est δυνήσεσθε.“ At ἔχεσθαι pro δύνασθαι recte dici exemplis haud edoctus vix credam, ut non dicam, sensum ne elegantem quidem esse. De votis sermo esse nequit, neque vero Philoctetes a sacris eos prohibere poterat, sed impedire, quominus sacra recte peragerent comp. v. 8. ubi Ulysses ait expositum esse Philocteten,

ὅτ' οὔτε λοιβῆς ἡμῖν, οὔτε θυμάτων
παρῆν ἐκήλοισ προσθίγειν· ἀλλ' ἀγρίαις
κατεῖχ' αἰεὶ πᾶν στρατόπεδον δυσφημίαις,
βοῶν, στενάζων.

Εὐχεσθαι hoc loco non est nisi gloriari hoc sensu: *quomodo, me vobiscum navigante, gloriamini (gloriari poteritis) Diis sacra facere.* Verum sic recte non dicitur. πῶς ante Θεοῖς non pertinet ad εὐξέσθε, sed ad ἱερά, ut alterum πῶς ad σπένδειν. Non dubito quin scribendum sit:

ποῖα θεοῖς εὐξέσθ' ἐμοῦ
 πλεύσαντος, αἰθεῖν ἱερά; πῶς σπένδειν ἔτι;

θεοῖς et θεῶν frequentissime apud Tragg. unam syllabam faciunt. Facile autem fieri poterat, ut, quum πῶς in versu antecedente et sequente legeretur, ποῖα, quod in medio erat, etiam in πῶς abiret.

Versu 1037. offendit particula γε quae, nisi ironiam exprimit, male videtur adhibita. Sensus totius loci hic est: *Utinam pereatis, peribitis autem qui injuste mecum egistis, Diis si curae est justitia. Scio autem esse, siquidem nunquam hanc suscepissetis contra virum miserrimum expeditio- nem, nisi divinitus fuissetis incitati.* Verbis εἰσοῖδα δ' ὥς μέλει γ' si non inest ironia, sane sibi repugnat Philoctetes. Nam, quod venerant hostes ipsum abducturi, id num justitiae divinae opus vere habere poterat? Nullo pacto. Vera sententia haec est: *Peribitis, si Dii justii sunt.* Jam acerbiter invidiae et odii, quae animum pervasit, exprimit his: *et Deos quidem justos esse, vestra probatur expeditione, cujus consilium vos*

dicitis Diis debere. Respiciendum maxime est ad verba Ulyssis v. 989.

Ζεὺς ἐσθ', ἴν' εἰδῆς, Ζεὺς, ὁ τῆςδε γῆς κρα-
τῶν,

Ζεὺς, ᾧ δέδοκται ταῦθ'. ὑπηρετῶ δ' ἐγώ.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

ὦ μῖσος, οἷα καὶ ξανευρίσκεῖς λέγειν·

θεοὺς προτείνων, τοὺς θεοὺς ψευδεῖς τιθεῖς.

V. 1094.

Philoctetes Harpyiae, inquit,

ἔλωσι μ' οὐ γὰρ ἔτ' ἴσχω.

Quibus respondent verba versus antistr. 1115.

ἐμαὶς λαχόντ' ἀνίας.

Wakefieldius vitium auxit scribendo :

ἔλωσι μ' οὐ γὰρ ἔτ' ἴσχυω.

Systemata dactylica frequenter clauduntur hoc versu

υ — υ — υυ — υ

neque mutandus est versus 1094. Antistrophicus autem sic videtur esse scribendus:

ἰδοίμαν δὲ νῖν
τὸν τάδε μῆσάμενον τὸν ἴσον χρόνον
ἐμὰς λαχόντ' ἂν ἀνίας.

Haec particula ἂν ad λαχόντα pertinens facile potuit sequente vocabulo oblitterari.

V. 1100.
εὐτέ γε παρὸν φρονῆσαι
τοῦ λῶνος δαίμονος εἵ-
λου τὸ κάκιον ἐλεῖν.

V. 1100. hi antistrophici versus respondent:

καὶ γὰρ ἐμοὶ τοῦτο μέλει,
μὴ φιλότῃτ' ἀπώσῃ.

Duo isti versus sunt coniungendi, quippe constituunt tetrametrum catalecticum, ab Hermanno in libro de metris 316. sic scripti:

τοῦ λῶνος δαίμονος εἵλου τὸ κάκιον ἔλκειν.
καὶ γὰρ ἐμοὶ τοῦτο μέλει, μὴ φιλότῃτ'
ἀπώσῃ.

Etiam Wakefieldius scripsit pro ἔλεῖν, ἔλκειν
 et praeterea pro εἴλου, εἴχου, quod ne satis
 quidem intelligo; vertit sic: *te ubique, dum li-*
ceret sapere, meliori fortunae affinem, quod pejus
est, arripere. Sed non video, cur εἴλου, mute-
 tur. Frequenter enim ut hoc loco adhibetur
 ἔλεσθαι vid. v. 47.

ὥς μᾶλλον αὖν

ἔλοιτό μ' ἢ τοὺς πάντας Ἀργείους λαβεῖν.

Magis quaeritur, num ἔλκειν, quod VV. DD.
 scripserunt, recte se habeat. Sententia est haec:
Quum sapere tibi que consulere deberes, prae me-
liore sorte elegisti pejorem. Simpliciter dixisset:
 εἴλου τὸ κάκιον. In mentem mihi venit scri-
 bere:

τοῦ λῶονος δαίμονος εἴλου τὸ κάκιον ἔλθειν.

Sic enim puto Scholiasten legisse, qui ad hunc
 locum habet haec: ὅτε γε παρόντος σοι σω-
 φρονεῖν, καὶ τὸ λυσιτελὲς ἀπὸ λῶονος δαίμο-
 νος λαβεῖν, τὸ κάκιον εἴλου, τὸ μὴ ἔλθειν.
 An non verisimile est, eum legisse εἴλου τὸ κά-
 κιον ἔλθειν, quod eligendum tibi erat μὴ ἔλθειν?

Ejusmodi autem verborum ἔλειν et ἔλθειν commutatio occurrit Antig. 383. ubi pro vulgata lectione καθελόντες in Cod. Aug. B. est κατέλθοντες. Neque quemquam mirum habebit, quod κακὸν dicitur ἔλθειν. Quid enim, quod Eurip. Alc. 420. legitur κακὸν τόδε προσέπτατο?

V. 1134. seqq.

Philoctetes orationem convertit inde a v. 1128. ad arcum suum, quem non sit in posterum tractaturus:

ἀλλ' ἐν μεταλλαγαῖ
 πολυμηχάνου ἀνδρὸς ἐρέσση
 ὄρων μὲν αἰσχροῖς ἀπάτας,
 στυγνὸν δὲ φῶτ' ἐχθοδοπὸν
 μυρί' ἀπ' αἰσχροῶν ἀνατέλλονθ', ὅς' ἐφ'
 ἡμῖν καὶ ἐμήσατ' Ὀδυσσεύς.

Ad 1138. Brunkius, *id est*, inquit, μυρία αἰσχροῖς ἀνατέλλοντα ἀπ' αἰσχροῶν et sic vertit: *sed mutato domino versuti viri manibus traēteris turpes cernens fraudes, tristificumque et*

invisum cernens virum, turpia ex turpibus edentem infinita, quanta in me machinatus est mala Ulysses. Videtur igitur Φῶτα putare esse Neoptolemum, qui exsequatur, quod excogitaverit Ulysses. Verum verba πολυμηχάνου ἀνδρός, στυγνὸν Φῶτ' ἐχθροδοπὸν sane ad ipsum pertinent Ulyssē, nullo pacto autem ad Neoptolemum, de quo ad illum dicit Philoctetes v. 1010.

ὅς οὐδὲν ἤδη, πλὴν τὸ προσταχθὲν ποιεῖν.
 δῆλος δὲ καὶ νῦν ἐστὶν ἀλγεινῶς φέρων
 οἷς τ' αὐτὸς ἐξήμαρτεν, οἷς τ' ἐγὼ ἔπαθον.
 ἀλλ' ἢ κακὴ σὴ διὰ μυχῶν βλέπουσ' αἰεὶ
 ψυχὴ νιν ἀφύη τ' ὄντα, κοῦ θέλονθ' ὁμῶς
 εὖ προὔδιδασκεν ἐν κακοῖς εἶναι σοφόν.

Et v. 1063. Ulyssi ait:

σύ τοῖς ἐμοῖς

ὅπλοισι κοσμηθεὶς ἐν Ἀργείοις φανεῖ;

Verebatur igitur Philoctetes, ne Ulysses potiretur telis. Jam vero quis dicat: *vides virum* (Ulyssē) *nefaria multa mala mihi struentem,*

*quae excogitavit Ulysses? Deinde ἀνατέλλειν
nullo pacto hic est oriri facere, edere, sed oriri.
Nulla est dubitatio, quin Sophocles scripserit:*

μυρία τ' αἰσχρῶν ἀνατέλλονθ', et q. f.

*hoc sensu: videns turpes fraudes, invisum atque
infestum virum, atque innumera turpia facta, quae
machinatus mala nobis est Ulysses. Ceterum hi
duo versus male sunt dispositi. Non enim sunt
versus anapaestici, quos Brunkius esse existimat,
quod vel finis prioris versus indicat. Sunt ver-
sus choriambici:*

*μύρια τ' αἰσχρῶν ἀνατελλόνθ' ὅς' ἐφ' ἡ-
μῖν κακ' ἐμήσατ' Ὀδυσσεύς.*

At quomodo his respondent antistrophici 1161 seq.?

Ad eos Brunkii nota haec est. In Aldina legi-

tur: μηκέτι μηδενὸς κρατύνων ὅσα πέμπει

βιόδωρος αἶα. Nec quidquam discrepant codices.

Lectio manifesto depravata a librario, qui ad sen-

sum modo adtendit et metra floccifecit. Versus

esse debent anapaestici; prior dimeter, alter paro-

miacus, quales sunt strophici. Contigit hic, quod

*alias saepissime, ut repetenda vox omitteretur
μηκέτι. E glossemate est κρατύνων, quod in
versum intrare non potest: nam media longa est.
Quid multa? scripserat Tragicus:*

*μηκέτι, μηκέτι κρατέων μηδενός,
ὅσα πέμπει γὰρ βιόδωρος.*

*Qui versus non minus aures offendunt, quam,
quos fecit Heathius,*

*μηκέτι μηδενός κρατύνων ὅσα
πέμπει βιόδωρός γ' αἶα.*

*Vulgata optime se habet! modo disponantur
versus sic, ut constent choriambis, qui solent in
strophicis nonnunquam jambicis dipodiis com-
mutari, vid. Hermannus Handb. d. Metr. §. 296
et 299. Sunt ergo sic scribendi:*

*μηκέτι, μηδενός κρατύνων ὅσα πέμ-
πει βιόδωρος αἶα.*

V. 1140. seqq.

ΧΟΡΟΣ.

ἀνδρὸς τοι τὸ μὲν εὖ δίκαιον εἰπεῖν
 εἰπόντος δὲ μὴ φθονεράν
 ἐξῶσαι γλώσσας ὀδύναν.
 κεῖνος εἷς ἀπὸ πολλῶν
 ταχθεὶς, τοῦδ' ἐφημοσύνα
 κοινὰν ἤνυσεν ἐς φίλους ἀρωγάν.

Prior hujus loci pars ab interpretibus variis modis est intellecta, vereor ne non fatis recte. Sive enim sensum cum Gedikio et Wakefieldio hunc inveneris: *Virtutes aliorum laudare decet, idque sine invidia ac dolore*, sive cum Brunkio et Scholiaſte verborum hunc ordinem constitueris: ἀνδρὸς τοι (ἔστιν) εἰπεῖν μὲν εὖ τὸ δίκαιον· εἰπόντος δὲ (ἄλλου), ἀνδρὸς ἐστὶ μὴ φθονεράν ἐξῶσαι γλώσσας ὀδύναν, non intelligitur, quomodo haec omnis sententia in hunc locum quadret, quae, etiamsi generaliter est proposita, habere tamen debet, quo referatur. Quodsi τὸ δίκαιον sunt merita, quomodo de laudibus

alicujus sermo esse possit, quem antea nemo memoravit, equidem non intelligo. Qui autem τὸ δίκαιον esse volunt τὸ ἀληθές, indicare nequeunt, qui sit ὁ ἄλλος, quem ad εἰπόντος jubent subintelligere. In qua omni re hoc certum est, sententiam, quaecunque in hoc loco sit, aut ad Ulyssē, aut ad Neoptolemum, aut ad Philocteten esse referendam, et ita quidem, ut, quod aliquis eorum non fecerit, facere eum debuisse nunc innuatur. Jam chorus non nisi cum Philoctete colloquitur. Ad hunc igitur pertinere debet haec sententia. Videamus, is quid antea dixerit. Et ut crebro criminatus est Neoptolemum dolofo Ulyssi inservientem, executurum scilicet ea, quae ille sit machinatus, ita inde a versu 1134. tractari doluit ab Ulyssē arcum nefariis ejus interfuturum facinoribus. Quam sententiam, Ulyssē turpia patrare, veram quidem esse chorus intelligit, notat tamen Philocteten, qui vera dixerit cum invidia. Quare, *viri quidem*, inquit, *est, quae vera sunt, aperte profiteri. Caveat tamen, ne, si vera dicat, dicat cum acerbitate atque invidia.* Quae universe dicta ad quem spectent, statim docet. *Ulysses*

enim, ait, si male fecit, id non sua voluntate paravit, sed jussus commodisque popularium consulturus. Inde tacito concluditur: tu igitur, Philoctetes, qui Ulysssem tam acerbe notasti, non fecisti, quod viri est. Quomodo verba struantur, jam per se patet, ἀνδρὸς τοῖ ἐστὶ μὲν εἰπεῖν τὸ εὖ δίκαιον (τὸ ἀληθὲς secundum Schol. τὸ ἐν καιρῷ) εἰπόντος δὲ (ἐστὶ) μὴ et q. f. Ex eodem errore, in quo interpretes versati sunt, qui κείνος v. 1143. de Neoptolemo acciperent, natum videtur esse aliud vitium v. 1144. illud quidem satis antiquum. Aldus et veteres codd. habent τοῦδ' ἐφημοσύνα, pro quo Turnebus edidit εὐφημοσύνα e Triclinio, in cujus recensione scriptum est τοῦδ' εὐφημοσύναν. Opinati igitur sunt τοῦδ' esse Ulysssem, cujus jussu Neoptolemus hanc expeditionem contra Philocteten suscepit. Quum autem, ut vidimus, de Neoptolemo nunc non sit cogitandum, sed Ulysssem voc. κείνος denotetur; in promptu est τοῦδ' nullo pacto de Ulyssse debere intelligi. Neque tamen Neoptolemus dici potest Ulysssem

jussisse Philoctetae insidias struere. Quaeritur ergo, quem chorus in mente habeat, quin nominet, quasi eum jam memoraverit. Et memoravit quidem, a quibus electus (ταχθεῖς) hanc fraudem Ulysses fecerit. Magnae principum Achivorum partis (πολλῶν) monitis obsecutum Ulysses chorus dicit hoc facinus patrasse. Legendum igitur est, quod etiam Erfurdtio meo in mentem venit:

τῶνδ' ἐφημοσύνα

V. 1189. seqq.

Philoctetes pedis dolore cruciatus sic loquitur

ὦ πούς, πούς, τί σ' ἐτ' ἐν βίῳ
τεύξω τὸ μετόπιν τάλας;

Uterque versus est glyconeus polyschematistus. Quare in posteriore scribendum est:

τεύξω τῷ μετόπιν τάλας,

ita ut τῷ ad βίῳ pertineat. Sensus non mutatur.

V. 1213. seqq.

Omnia desperante animo Philoctetes haec ait :

ὦ πόλις, ὦ πόλις πατρίαι,
 πῶς ἂν εἰσίδοιμι σ' αἰθλιός γ' ἀνὴρ,
 ὃς γε σὰν λίπων ἱερὰν
 λιβάδ' ἐχθροῖς ἔβαν Δαναοῖς
 ἄρωγός, εἴτ' οὐδὲν εἰμι.

Ultimi versus pars posterior haud suavi rhythmo continetur. Scilicet εἴτ' α, quod Heathio debemus, malo loco est positum. Sensus est, *utinam te (urbem) videam, qui, quum infestis Danais proficiscerer auxiliaturus, jam nihil sum?*

Reponenda est vulgata lectio

ἄρώγος, ἔτ' οὐδὲν εἰμί.

Sic hic locus finitur versu auribus gratissimo

υ — υυ — υ — υ

Neque sine exemplo est haec adv. ἔτ' collocatio ante οὐδὲν, quamquam frequentius postponi solet. vid. Trach. 161.

νῦν δ' ὥς ἔτ' οὐκ ὦν.

Neoptolemus Philoctetae tela reddit his
verbis:

δέχου δὲ χειρὸς ἐξ ἐμῆς βέλη τᾶδε.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

πῶς εἶπας; οὐκ ἄρα δεύτερον δολούμεθα;

Anapaestus in versu 1288. est delendus. Philoctetes verens, ne iterum sibi fraus paretur, ait: *quid dicis? iterum igitur decipiar? aut: iterumne decipiar? aut denique: ne enim iterum decipiar* h. e. *tela, quae porrigis, accipere nolo, his enim me falli haud patiar.* Scribi igitur potest,

πῶς εἶπας; ἄρα δεύτερον δολούμεθα;

Sic Porsonus locum emendavit, vel, quod equidem censeo,

οὐ γὰρ δεύτερον δολούμεθα.

Idem conjectura affecutus est Wakefieldius, qui tamen interrogationis signum posuit post δολούμεθα. Haec ratio ut sit facilior, non tamen tam gravem fundit sensum, quam, si cogitatur

vultu et capitis moribus significasse, se accipere nolle tela et causam deinde addidisse, cur recusaverit.

V. 1305. seqq.

Ulyssēm, quem telis necare a Neoptolemo prohibitus est, Philoctetes, qualis sit, sic describit:

ἀλλ' οὖν τοσοῦτον γ' ἴσθι, τοὺς πρῶτους
στρατοῦ,
τοὺς τῶν Ἀχαιῶν, ψευδοκήρυκας, κακοὺς
ὄντας πρὸς αἰχμὴν, ἐν δὲ τοῖς λόγοις
θρασεῖς.

Sententia his verbis expressa haec est: *hoc scias, principes Achivorum fortes esse verbis, sed in pugna ignavos. Κακοὶ et θρασεῖς sibi opponuntur, ideoque ψευδοκήρυκας est ad τοὺς τῶν Ἀχαιῶν referendum, interpunctione post Ἀχαιῶν deleta, ut sensus sit: persuasum tibi sit, principes exercitus, mendaces Achivorum praecones, (spectat hoc ad Ulyssēm) ignavos esse ad pugnam, lingua autem feroces.*

V. 1385.

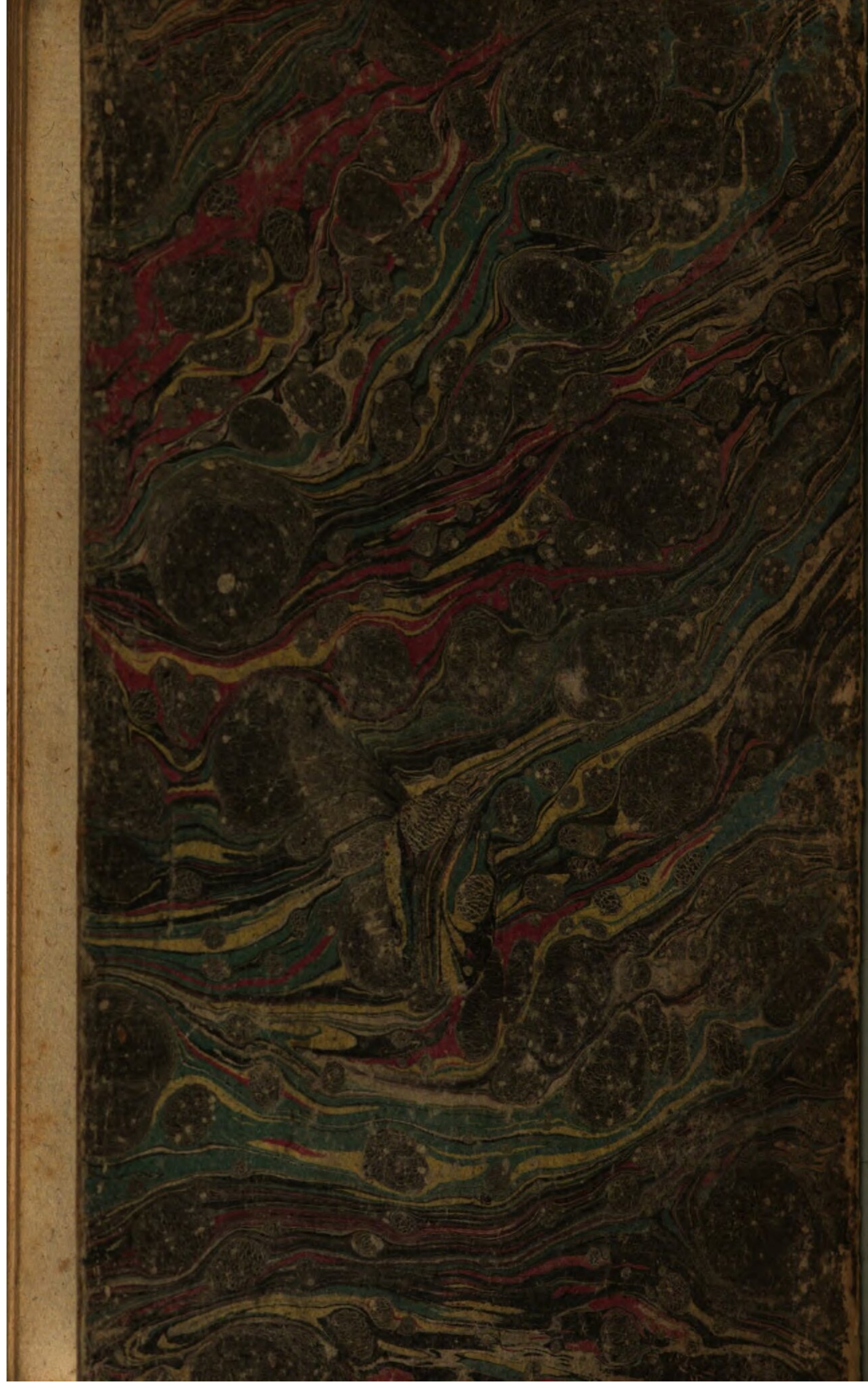
Ubi Neoptolemus Philoctetae suavit, ut
sponte Ulysssem sequeretur, Philoctetes dicit:

λέγεις δ' Ἀτρεΐδαις ὄφελος, ἢ 'π' ἐμοὶ τόδε.

ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ

πῶς, ὅς γε τοῖς ἐχθροῖσιν ἐκδοῦναι θέλεις;

Pronomen ἐμὲ in posteriore versu vix poterat
omitti. Attamen si scriberetur ὅς ἐμὲ τοῖς
et q. seq. particula γε everteretur, quae nollem
abesset. Quare censeo scribendum esse ὄν γε,
quod ad σοὶ in versu praecedente referatur,
hoc nexu πῶς (ἐμοὶ φίλος εἶ?), ὄν γε — —
θέλεις.

Gernhard, August G.

Observationes in Sophoclis Philocteten

Lipsia 1802

A.gr.a. 2305

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10234196-4